

## **Werkgevers, werknemers en de Ziektewet. De totstandkoming van de samenwerking tussen Posthuma en Kupers in 1920\***

**Over de rol van werkgevers en werknemers bij de uitvoering van de sociale zekerheidswetten raakt men sinds de jaren negentig van de negentiende eeuw niet uitgepraat. In Nederland neemt de Proeve Posthuma-Kupers in deze discussie een bijzondere plaats in. Deze Proeve was aan het begin van de jaren twintig van de twintigste eeuw het resultaat van samenwerking tussen een liberale werkgever en een socialistische vakbondsbestuurder en zij staat model voor een uitvoeringsorganisatie zonder overheidsbemoeyenis. Hoe en waarom kwam dit initiatief tot stand en hoe werd erop gereageerd? Beraadslagingen over de sociale wetten werden vaak gevoerd door personen die verschillende, soms tegenstrijdige belangen vertegenwoordigden. De uiteenlopende belangen en de voor meerdere uitleg vatbare betekenis van gebruikte begrippen kwam de helderheid van de discussies niet ten goede.**

Ten tijde van de eerste contacten tussen [F.E. Posthuma](#) en [E. Kupers](#) was de katholiek [P.J.M. Aalberse](#) de minister van Arbeid die na de mislukte revolutie poging van Troelstra in november 1918 de sociale vrede moest zien te garanderen. Een van de manieren waarop hij dat deed, was door de invoering van de sociale wetten die tijdens het bewind van de anti-revolutionaire minister en voormalig Patrimoniumman [A.S. Talma](#) (1908-1913) waren aangenomen maar die het liberale kabinet dat daarna aantrad, niet had ingevoerd.

Talma had in zijn Radenwet (1913) de organisatie van de uitvoering van de sociale zekerheidswetten geregeld. De [Raden van Arbeid](#) (RvA) moesten een uitvoering door zowel werkgevers en werknemers als een door de overheid benoemde vertegenwoordiger van het algemeen belang mogelijk maken. De leden van de RvA zouden rechtstreeks worden [gekozen](#). Talma vond dat de organisaties van werkgevers en werknemers onvoldoende ontwikkeld waren en daarom niet bij de uitvoering van sociale wetten konden worden ingeschakeld. De bestaande sociale kassen konden volgens Talma evenmin bij de uitvoering van de sociale zekerheidswetten worden toegelaten. De RvA zouden het monopolie moeten krijgen.

Aalberse begon in 1919 onder andere met de invoering van de Raden- en Invaliditeitswet. Hiermee werden naast de Rijksverzekeringsbank (RVB) en de risico-verenigingen, de RvA en de Verzekeringsraden toegevoegd aan het uitvoeringsgebouw. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was daarnaast bij de uitvoering van de werkloosheidsvoorziening gebleken dat de [vakbeweging](#) wel een rol kon spelen.<sup>1</sup> Het debat over de vraag of de overheid zou moeten volstaan met het scheppen van wettelijke randvoorwaarden, was op het moment dat Aalberse een gewijzigde versie van de Ziektewet van Talma wilde invoeren, nog in volle gang. Het initiatief van Posthuma en Kupers vloeide hieruit voort.

F.E. Posthuma was op dat moment president-directeur van Centraal Beheer, de organisatie waarbij risico-verenigingen zich konden aansluiten. Risico-overdracht was voor het eerst bij de Ongevallenwet en later ook bij de Invaliditeits- en Ziektewet toegestaan. Vanwege de [Ongevallenwet 1901](#)<sup>a</sup> konden werkgevers er voor kiezen om zich niet bij de RVB aan te sluiten maar om zelf het risico dragen of dit bij verenigingen of verzekeraars onder te brengen. Een van de bezwaren die tegen deze risico-overdracht werden aangevoerd, was dat er geen mogelijkheid was voor arbeiders om er invloed op uit te oefenen. De beslissingen over de rechtmatigheid van een ongevalsclaim, over benodigde medische voorzieningen en de hoogte en de duur van de uitkering was daarom altijd een zaak van de RVB.

E. Kupers was in het bestuur van het Nederlandsch Verbond van Vakverenigingen (NVV) de deskundige op het gebied van de sociale verzekeringen.<sup>b</sup> Het NVV was in 1906 opgericht vanuit de gedachte dat centralisatie<sup>c</sup> van de vakbondsorganisatie krachtadiger optreden mogelijk zou maken. Het ondervond daarbij concurrentie van al dan niet aangesloten

---

<sup>a</sup> Zie D. Rigter, '[Het effect van de invoering van de Ongevallenwet 1901 op de gezondheidszorg](#)', in: K.P. Companje (red.), *Tussen volksverzekering en vrije markt. Verzekering van zorg op het snijvlak van sociale verzekering en gezondheidszorg 1880-2006*, (Amsterdam 2008)

<sup>b</sup> Kupers zette zich af tegen partijgenoten als J.E.W. Duys die bij de sociale wetgeving een belangrijke rol voor de overheid noodzakelijk vonden. Kupers betoogde dat de maatschappij zich ontwikkelde 'in de richting van onafhankelijkheid van de staatsorganen'. Zolang het arbeidersbelang voor ogen werd gehouden, was daar niets mis mee. Het feit dat de SDAP geen zicht had op regeringsdeelname zal bij deze strategische standpuntbepaling mee hebben gespeeld. Kupers zou zijn positie niet verloochenen. 'Duidelijk is in dit betoog de lijn te onderkennen die de toenmalige secretaris jaren later zou volgen, toen hij in het illegaal overleg gedurende de Duitse bezetting de Stichting van de Arbeid mede hielp opbouwen.' E. Hueting, F. de Jong Edz., R. Neij, *Naar groter eenheid. De geschiedenis van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen 1906-1981*, (Amsterdam 1983), p. 68

<sup>c</sup> Centralisatie was de weg waarlangs niet alleen door belangenbehartiging maar ook door politieke machtsvorming de socialistische heilstaat kon worden gerealiseerd. S. Berger, '[Communism, Social Democracy and the Democracy Gap](#)', (2002), p. 1. Zie ook I. Kuypers, *In de schaduw van de grote oorlog. De Nederlandse vakbeweging en de overheid, 1914-1920*, (Utrecht/Amsterdam 2002), pp. 126-143

vakbonden maar ook van het Christelijk Nationaal Vakverbond en de katholieke centrales.

Het NVV had weinig directe invloed op het bestuur van de sociale kassen en fondsen van de bij het Verbond aangesloten bonden. Binnen de RvA had het NVV geen overheersende positie omdat de [benoeming van de leden van de RvA](#) geschiedde op basis van voordracht van vakcentrales en uitging van evenredige vertegenwoordiging.

Kupers maakte deel uit van de commissie Koolen, een commissie die moest onderzoeken of ziektekosten in de ZW of in een aparte regeling moesten worden vastgelegd. In de ZW van Talma waren ziekingeld en ziektekosten van elkaar [gescheiden](#).<sup>a</sup> Op 12 februari 1920 kwam de [commissie Koolen](#) met haar rapport. De conclusie was dat in de ZW de regeling van ziekingeld niet gecombineerd moest worden met een ziektekostenregeling omdat de ZW alleen [loonarbeiders](#) betrof. Een ziektekostenregeling zou een groter deel van de bevolking moeten omsluiten. Kupers voegde aan dit rapport een aparte nota toe. Hierin maakte hij bezwaar tegen het bij de uitvoering van de ziektekostenvoorziening betrekken van allerlei bestaande en nog op te richten (zieken)fondsen. Naar zijn mening moest er een overheidsfonds komen.<sup>2</sup>

Hij sprak in zijn nota ook de vrees uit dat de arbeiders bij sommige bijzondere kassen en fondsen te afhankelijk van hun werkgevers waren. De rol die arbeiders in de besturen van de bijzondere kassen vervulden, kon behoorlijk verschillen. Bij de ziektekostenverzekering zouden de belangen van de arbeiders het beste gediend worden door de instelling van een overheidsfonds, bij het ziekingeld kwamen werkgevers en werknemers er zonder de overheid wel uit.

Na het advies van de commissie Koolen stond niets het indienen van de gewijzigde ZW meer in de weg. Aalberse wilde invoering van de wet op 1 januari 1922.<sup>3</sup> Het wijzigingsontwerp Ziektewet werd in juni 1920 aan de in februari geïnstalleerde Hoge Raad van Arbeid ([HRvA](#)) voorgelegd.

---

<sup>a</sup> Zie K.P. Companje (red.), [Tussen volksverzekering en vrije markt. Verzekering van zorg op het snijvlak van sociale verzekering en gezondheidszorg 1880-2006](#), (Amsterdam 2008)

De HRvA was een adviesorgaan waarin belangenorganisaties bij het tot stand brengen van sociale wetgeving betrokken zouden worden, een lang gekoesterde wens van Aalberse. In de Hoge Raad werden eind 1919 zes ambtenaren van het departement van Arbeid, dertien deskundigen, dertien vertegenwoordigers van werkgeversorganisaties en dertien vertegenwoordigers van organisaties van arbeiders benoemd. Onder de deskundigen was een groot aantal parlementsleden (van de twintig uit de periode 1919-1929: drie Eerste Kamerleden van ARP, Vrijzinnig Democratische Bond en SDAP en zeven Tweede Kamerleden van CHU, RKSP, VDB en SDAP) en drie vrouwen.

De HRvA kende een aantal commissies waarin vanuit de Raad altijd minstens twee ambtenaren van het departement van Arbeid zitting hadden en minstens een werkgever en een werknemer. Daarnaast werden mensen van buiten benoemd.<sup>4</sup> Commissie XI was de commissie voor de Arbeidersverzekering.

In het wijzigingsontwerp ZW van Aalberse werd aan de bestaande bijzondere kassen bij de uitvoering een grotere plaats toegekend dan ze onder druk van de Tweede Kamer in de ZW van Talma hadden gekregen. Een aantal bestaande kassen en fondsen verzekerden zowel loonderving bij ziekte en vergoeding van ziektekosten.

Het voorontwerp ZW dat Aalberse in juni 1920 bij de HRvA indiende<sup>a</sup>, gaf aan de bestaande bijzondere ziekenkassen een gelijkwaardige plaats naast de RvA.<sup>b</sup> In de Talmawet hadden deze kassen maar beperkte bewegingsvrijheid gekregen. De memorie van toelichting van het ontwerp Aalberse zei hierover: 'Volgens de thans geldende bepalingen der Ziektewet bezit de

---

<sup>a</sup> Volgens A.W. Quint werd op 15 jan. 1920 het wijzigingsontwerp wet Talma bij de Raad ingediend. A.W. Quint, *Twintig jaar Hoge Raad van Arbeid*, (Haarlem 1940), pp. 37-38. In Wittert staat dat dit in juni 1920 was. E.B.F.F. Wittert van Hoogland, *De parlementaire geschiedenis der sociale verzekering 1890-1940 Deel I*, (Haarlem 1940), p. 331. Volgens het Jaarverslag van de HRvA was het wetsontwerp al bij de commissie ingediend op het moment dat Aalberse de commissie op 28 juni 1920 installeerde. *Jaarverslag over 1920*, Hoge Raad van Arbeid, (Den Haag 1921), p. 24. De data zijn van belang in verband met het tijdstip waarop de commissie Koolen met haar rapport kwam, namelijk 12 februari 1920.

<sup>b</sup> In zijn installatierede van commissie XI verwees Aalberse naar dit ontwerp dat 'in het bijzonder beoogt, aan de bijzondere ziekenkassen bewegingsvrijheid te openen'. *Jaarverslag over 1920*, p. 24. Posthuma schreef in juni 1920 hierover verheugd te zijn. 'Er is echter niet voldoende aandacht geschonken aan het feit, dat de kosten uit de Ziektewet voortvloeiende voor de helft betaald worden door den werkgever. Dit feit moet medebrengen, dat het in de wet geregelde recht van risico-overdracht, ook voor den werkgever beteekenis zal hebben.', KDC, Archief Nolens, inv.nr. 281, Brief Posthuma, d.d. 22 juni 1920. Hier is ook het ontwerp van wet en de MvToelichting te vinden. Zie ook J. Schoonenberg, *Particulier initiatief in de arbeidersverzekering. Ontwikkeling van de positie der bijzondere uitvoeringsorganen in de wetgeving*, (Amsterdam 1930), p. 79 e.v.

Volgens Josephus Jitta werden bij de HRvA ingediende wetsontwerpen gepubliceerd om belanghebbenden de gelegenheid te geven erop te reageren. A.C. Josephus Jitta, 'De Hoge Raad van Arbeid', in: A. Folmers, *Het departement van arbeid, handel en nijverheid onder minister Aalberse 1918-1925*, (Alphen aan den Rijn 1926), p. 247. Blijkens de ingekomen stukken bij de vergaderingen van de HRvA gebeurde dit regelmatig.

erkende bijzondere ziekenkas slechts geringe zelfstandige bevoegdheid. Over de toekenning van ziekgeld aan een arbeider, aangesloten bij een erkende ziekenkas, wordt b.v. niet beslist door het bestuur dier kas, maar door den Raad van Arbeid, bij wiens ziekenkas de verzekerde is ingeschreven. Vermindering of staking van ziekgeld kan eveneens uitsluitend geschieden door den bedoelde Raad van Arbeid. Voorts mist de erkende ziekenkas de bevoegdheid zelf de premiën te innen, doch geschiedt die inning door den Raad van Arbeid. De erkende ziekenkas is dus in het wezen der zaak slechts een agent van de ziekenkas van den Raad van Arbeid.' Nu werd voorgesteld 'aan de bijzondere ziekenkassen een ruimere bewegingsvrijheid te verleen. De bijzondere kas zal (...) vrijwel op voet van gelijkheid komen te staan naast de ziekenkas van den Raad van Arbeid, behoudens dan dat de erkende kas aan het noodige toezicht wordt onderworpen.<sup>5</sup> Een van de voorwaarden voor erkenning was dat het bestuur in meerderheid uit verzekerden zou bestaan.

Tot chagrijn van Centraal Beheer was er echter in het voorstel Aalberse voor de werkgevers geen mogelijkheid tot risico-overdracht opgenomen.<sup>a</sup> Bij de OW konden werkgevers zelf het risico dragen maar de RVB bepaalde en betaalde de vergoeding voor geneeskundige behandeling en de uitkering aan de werknemer die een bedrijfsongeval had gehad.<sup>6</sup> De werkgevers betaalden aan de RVB de gemaakte kosten (vergoeding, rente en een deel van de administratiekosten) of brachten dat risico onder bij verenigingen. Bij de ZW zou dit niet mogelijk zijn.<sup>7</sup> In het in 1934 uitgebrachte gedenkboek van Centraal Beheer werd de verontwaardiging hierover toegelicht. 'De bijzondere kassen waren en bleven gedacht als arbeidersziekenkassen; tot de oprichting zou alleen van de verzekerden het initiatief kunnen uitgaan en het bestuur zou in meerderheid moeten bestaan uit gekozenen der verzekerden. De erkende ziekenkassen zouden derhalve voor den werkgever maar weinig aantrekkelijks hebben, omdat als regel de werkgever zich zou hebben te bepalen tot het opbrengen van zijn aandeel in de kosten, benodigd niet alleen voor de uitkeeringen, doch ook om een leger van ambtenaren te onderhouden. Voor de arbeiders opende invoering der

---

<sup>a</sup> Aalberse had Centraal Beheer al tegen zich in het harnas gejaagd door in 1919, weliswaar na aandringen van de Tweede Kamer, risico-overdracht bij de Invaliditeitswet wel toe te laten maar de eisen daarvoor zo hoog te stellen dat Pensioen-Risico van CB er niet aan kon voldoen. Dit stond een verdere uitbouw van Pensioen-Risico niet in de weg. De Wet op het Levensverzekeringsbedrijf van 1923 bracht hierin enige vertraging maar met de erkenning door de Verzekeringskamer in 1924 was deze horde ook genomen. "*Centraal Beheer" van 1909 tot 1934*, (Amsterdam 1934), pp. 133-141, 413-415

Ziektewet 1913 evenmin een in alle opzichten gunstig perspectief. De minister hield geen rekening met wat er sedert 1913 veranderd was. Sedert waren immers, zoals wij reeds bij de bespreking van de totstandkoming van Ziekte-Risico<sup>a</sup> zagen, verscheidene vrijwillige ziekingeldregelingen bij collectief contract tot stand gekomen, waardoor aan de er bij betrokken arbeiders een recht op uitkeering werd verleend zonder eenige premiebetaling hunnerzijds.<sup>8</sup>

Posthuma sprong voor de werkgevers op de bres en schreef aan commissie XI van de HRvA een brief waarin hij uiteenzette dat rekening gehouden zou moeten worden met de sinds 1913 gesloten cao's 'waarin bepaald is, dat de werkgevers de geheele premie zullen betalen, mits hun dan ook de gelegenheid voor risico-overdracht wordt gegeven'.<sup>9</sup> Hij vond het daarnaast bezwaarlijk dat de besturen van de in het voorstel toegelaten bijzondere ziekenkassen in meerderheid uit arbeiders bestonden. Hij wilde dat ook werkgeverskassen werden toegelaten.<sup>10</sup> Volgens hem waren de arbeiders<sup>b</sup> blij dat in zijn plannen de uitvoering 'niet in handen is van Rijksambtenaren' en voorts 'dat zij de regeling van geschillen door arbitrage verre prefereeren boven rechtspraak van (met name) den Centralen Raad van Beroep'.<sup>11</sup> In de Centrale Raad van Beroep zaten in tegenstelling tot de lokale Raden van Beroep geen arbeiders.

Vanwege de bij het bestuur van het NVV gerezen twijfel aan de in de laatste oorlogsjaren gevolgde polarisatiestrategie, werd in het voorjaar van 1920 besloten om de mogelijkheden tot samenwerking met de werkgevers te onderzoeken.<sup>12</sup> Dit verklaart waarom NVV-er Kupers niet ongenegen was op de avances van Centraal Beheer-directeur Posthuma in te gaan. In het geheim werden op initiatief van Posthuma besprekingen gehouden tussen hemzelf, Kupers en de Rotterdamse havenwerkgever [P. Nijgh](#) over een uitvoering van de ZW waarbij de RvA niet langer een rol zouden spelen.

---

<sup>a</sup> Tijdens de oorlog was de rol van Centraal Beheer toegenomen. In 1916 bleek in de vergaderingen van de bij Centraal Beheer aangesloten werkgevers dat 'in enkele bedrijfstakken de neiging toenam, om in de collectieve arbeidscontracten voor den arbeider het recht op te nemen op uitbetaling van het loon in geval van ziekte'. Eind 1916 werd daarom een nieuwe loot aan de Centraal Beheer-stam opgericht: Ziekte-risico. Samenwerking werd gezocht met de arbeidersverenigingen en de bestaande ziekenkassen. In de loop van 1918 bleek het echter niet gemakkelijk op dit terrein een voet aan de grond te krijgen. De plannen van het kabinet Ruys om de Ziektewet zo snel mogelijk in te voeren 'verhoogde de neiging niet om iets nieuws te proberen'. Centraal Beheer had er alle belang bij om de RvA af te schilderen als zuiver ambtelijke organen. *"Centraal Beheer" van 1904 tot 1934*, (Amsterdam 1934), pp. 96, 117, 121, 142

<sup>b</sup> Hoogenboom heeft het over contact tussen Posthuma en het NVV vanaf 30 juli 1920, M. Hoogenboom, *Standenstrijd en zekerheid. Een geschiedenis van oude orde en sociale zorg in Nederland*, (Amsterdam 2004), p. 402, noot 57. Uit deze brief maak ik op dat er al eerder contacten waren.

Binnen het NVV leefde de opvatting dat er bij de RvA te weinig invloed op de uitvoering kon worden uitgeoefend.<sup>13</sup>

Zowel Posthuma als Kupers waren lid van commissie XI van de HRvA. Kupers was tevens lid van de Verzekeringsraad Den Haag<sup>a</sup>, een van die functies waaraan de erkenning van de positie van de vakbeweging kon worden afgelezen.<sup>14</sup> Nijgh was op dat moment behalve lid van de HRvA, tevens bestuurslid van de RvA Rotterdam en de Vereniging van Raden van Arbeid (VRA).

In de vergadering van de HRvA van 26 juli 1920 werd het advies van commissie XI<sup>b</sup> over het voorstel tot wijziging van de Ziektewet Aalberse besproken. In het advies werden de vier wijzigingen behandeld die Aalberse voorstelde. De commissie stemde in met het verhogen van de loongrens, het opnemen van losse arbeiders in de verplichte verzekering en het toekennen van een uitkering voor en na de bevalling. Tegen het verruimen van de bewegingsvrijheid van de bijzondere ziekenkassen had de commissie in principe geen bezwaar. Sommige commissieleden (in het verslag werden geen namen genoemd) vonden het voorstel te ver gaan; zij waren bang dat bij de RvA alleen de losse arbeiders zouden overblijven waardoor de premie bij de RvA hoog zou moeten zijn. Het voorstel om de bijzondere ziekenkas de bevoegdheid te geven om over de toekenning van het ziekgeld te beslissen, bracht het gevaar van partijdige beslissingen met zich mee. Deze toekenning zou aan het overheidsorgaan (i.c. de RvA) moeten worden overgelaten omdat de objectiviteit dan gegarandeerd zou zijn. De toekenning zou dan bovendien in geval van verschil van mening aan de administratieve rechter kunnen worden voorgelegd waardoor het gevaar voor 'afwijkende wetstoepassing binnen het zelfde gebied' kon worden afgewend.

Voorstanders van de uitbreiding van de rol van de bijzondere ziekenkassen wezen op de grote belangstelling die er 'in breede arbeiderskringen voor het ziekenkassen-weezen bestaat'.<sup>15</sup> Zonder beslissingsrecht was er voor de ziekenkassen de facto geen vrijheid. Aangezien de meerderheid van het

---

<sup>a</sup> Kupers verklaarde geen zitting te willen hebben in de HRvA omdat hij de Verzekeringsraad belangrijker vond dan de Raad. IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d. 11 september 1919.

<sup>b</sup> 'Niet alle prae-adviezen van de Commissies en adviezen van de Raad werden gepubliceerd', Josephus Jitta, 'Hooge Raad van Arbeid', p. 248. De vergaderdata en de notulen van de vergaderingen van commissie XI heb ik (nog) niet achterhaald. In het archief van Aalberse vond ik een geheim ontwerp-advies van de Hooge Raad van Arbeid van juli 1920 waarvan ik aanneem dat het het advies van commissie XI betreft. In de notulen van de HRvA van 26 juli (*Jaarverslag over 1920*) heeft Scholtens het op p. 38 over het 'ontwerp-advies' met een verwijzing waaruit ik opmaak dat het hier om het ontwerp-advies gaat van juli 1920. In de notulen van de HRvA van 9 oktober 1920 (*Jaarverslag over 1920*) staat op p. 43 dat in het tweede ontwerp-advies van oktober 1920 de resultaten van de vergaderingen van de HRvA van juli 1920 en van de vergaderingen van commissie XI zijn verwerkt. In het advies van juli 1920 staat dat die commissie besloten heeft de nota van Posthuma niet te bespreken.

bestuur van de kas moest bestaan uit verzekerden, was er geen gevaar voor partijdige beslissingen. Rechtsgelijkheid was bij de beslissingen over de uitvoering van de ziekteverzekering volgens deze commissieleden niet noodzakelijk.

Een lid van de commissie vond het bezwaarlijk dat de kassen vrijgesteld werden van de verplichting om bij te dragen aan de maatregelen die de RvA zouden nemen ter voorkoming van ziekte of die de geneeskundige behandeling ten goede zouden komen. Hier werd tegenin gebracht dat de sociale preventie na de invoering van de wet op de ziekenverzorging een taak van de ziekenfondsen zou zijn. In de vergadering van de HRvA zei secretaris-generaal van het departement van Arbeid, A.L. Scholtens, hierover dat ook de ziektekassen zich met preventie zouden moeten bezighouden.

Kupers zei in diezelfde vergadering dat de gewijzigde situatie rond de ziekteverzekering aanleiding was ervoor te pleiten dat de werkgevers de gehele premie zouden gaan betalen. Bovendien bleek hij geen voorstander van het ingewikkelde systeem van de ziektekassen.

H.W. Groeneveld<sup>a</sup>, hoofd van de afdeling Arbeidersverzekering, was het niet eens met de analyse van Posthuma en Kupers. Volgens hem was de toestand sinds 1913 niet zo sterk gewijzigd als zij deden voorkomen. Het door Posthuma in zijn brief ingebrachte zou bij de op stapel staande algehele herziening van de sociale zekerheidswetten aan de orde komen.<sup>16</sup> Aalberse had deze herziening aangekondigd in de rede die hij op 28 juni bij de installatie van commissie XI had gehouden.<sup>17</sup>

De Raad kwam niet tot overeenstemming. Op voorstel van raadslid en katholiek politicus [W.H. Nolens](#) werd het rapport van de commissie samen

---

<sup>a</sup> Groeneveld werd geboren 26 oktober 1877 te Groningen en hij overleed op 25 december 1954. Hij promoveerde in 1901 in de rechtswetenschappen, werkte daarna enige jaren als advocaat. In 1904 kwam hij in dienst van de Centrale Werkgevers Risico-Bank, ging in 1907 naar de Rijksverzekeringsbank en in 1911 naar het ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel. Hij was nauw betrokken bij de Invaliditeitswet van Talma. Hij werd in 1920 hoofd van de afdeling Arbeidersverzekering en ging met pensioen op 1 januari 1943. Na 1943 was hij nog actief op het terrein van de sociale verzekering, hij was "de man, die in de stilte van zijn werkkamer deze bewindslieden met zijn doorwrochte adviezen terzijde stond, was de scherpzinnige, rustige en eenvoudige Mr Groeneveld". Het lag volgens biograaf Van de Ven niet aan hem dat zijn plan tot reorganisatie van de sociale verzekering, opgesteld in 1922, geen doorgang vond. Hij was, gezien zijn antwoord op het adres van het Koninklijk Nederlandsch Landbouw-Comité eerder in 1920, geen voorstander van risico-overdracht. Volgens de notulen van de vergadering van de HRvA van 9 oktober was hij van mening dat de arbeiders er met het voorstel van Posthuma niet op vooruit zouden gaan. Hij stemde tegen het voorstel om nader onderzoek te doen en te overwegen of de invoering van de ZW nog wel gewenst was. Een tijdje later zat hij echter wel in de commissie die de Proeve Posthuma-Kupers voorbereidde. Zijn contacten met Centraal Beheer en Posthuma hebben hierbij wellicht een rol gespeeld. Groeneveld was secretaris geweest van de commissie die tussen 1913 en 1917 onderzoek had gedaan naar de rol van de risico-overdracht bij de Ongevallenwet. J.M. Vellinga, *Talma's sociale arbeid*, (Hoorn 1941), p. 143, A.C.M. van de Ven, in: *Sociaal Maandblad Arbeid*, 10 (1955) geciteerd in het [Biografisch Woordenboek van Nederland](#) en Nationaal Archief, Archief Afdeling Arbeidersverzekering, inv.nrs. 399 en 622.



met de brief van Posthuma en de notulen van de vergadering voor nader advies aan commissie XI teruggestuurd.<sup>18</sup>

Begin september 1920 bleek uit de notulen van het NVV-bestuur dat de voorzitter, [R. Stenhuis](#) (tevens lid van de HRvA), met Posthuma contact over de Ziektewet<sup>a</sup> had gehad. Beiden vonden dat het beter was de ziekteverzekering te regelen in het arbeidscontract 'omdat dan de ziekenverzorging<sup>b</sup> meer naar voren kan worden geschoven'<sup>19</sup>. Kupers zou in commissie XI, die op 7 september zou vergaderen, een nader onderzoek naar de stand van zaken rond de ziekteverzekering voorstellen.<sup>20</sup> Hij hoopte daarmee te bereiken dat de Hoge Raad van Arbeid 'de minister verzoekt om de invoering van de Ziektewet van Talma uit te stellen tot het onderzoek afgelopen is'<sup>21</sup>. Ook werd overwogen 'een vergadering uit te schrijven, waarbij Centraal Overleg, Centraal Beheer en de andere vakcentrales aanwezig zijn, over de vraag, of gezamenlijk getracht moet worden van de Ziektewet af te komen en e.e.a. te regelen in de Wet op het Arbeidscontract. Aan Posthuma was gezegd dat, wanneer men overeenstemming kan bereiken en aan de vakcentrales in Centraal Beheer enige invloed wordt toegekend, de hele ziekteverzekering misschien buiten de Raden van Arbeid kan worden gehouden, "waardoor wij van alle ambtenarij af zijn". Het NVV meent daarmee te gaan in de richting die de meeste arbeiders willen, te meer, daar zij dan ook geen premie hoeven te betalen. Als het NVV deze weg wil gaan, moet men wel de RK en christelijke organisaties meekrijgen. Men zou ook de garantie moeten hebben van werkgeversverenigingen, dat een zodanige organisatie geschapen wordt, dat de uitkering aan losse arbeiders gewaarborgd is. Posthuma heeft toegezegd dat hij e.e.a. zou uitwerken. Wanneer hij gereed is, pleegt hij overleg met het NVV.<sup>22</sup> Bestuurslid Joh. Brautigam (tevens raadslid van de RvA Rotterdam) geloofde dat de werkgevers volledig zouden instemmen met deze plannen. Hij stelde voor dat het verbondsbestuur het partijbestuur en de verzekeringscommissie van de tweede kamerfractie op de hoogte zou houden.<sup>23</sup> In dezelfde vergadering kwamen de ledenaantallen<sup>c</sup> aan de orde waarmee het niet goed ging.<sup>24</sup> 'Geopperd werd meer nadruk te leggen op de uitvoering

<sup>a</sup> Posthuma had op 28 juli 1920 aan het NVV een brief geschreven waarin hij overleg over de Ziektewet voorstelde. Hij deed de suggestie om op 14 september een conferentie te houden. Hoogenboom, *Standenstrijd en zekerheid*, p. 402, noot 57.

<sup>b</sup> Volgens C.F. Stork was bij de onderhandelingen rond de Proeve P-K afgesproken dat de arbeiders de kosten van de ziekenverzorging op zich zouden nemen. Notulen HRvA d.d. 26 juli 1923, p. 56.

<sup>c</sup> Bij de IW betaalden de werkgevers de gehele premie, bij de ZW-Talma zouden zowel werkgevers als arbeiders premie betalen. De arbeiders brachten de werkloosheidsvoorzieningen op maar de overheid droeg in het geval van tekorten als

van de sociale wetgeving door de vakbeweging; dat zou de band tussen organisaties en leden kunnen versterken.<sup>125</sup>

In de verbondsvergadering van het NVV van 10 september 1920 vertelde Kupers dat hij in commissie XI had voorgesteld minister Aalberse te vragen de commissie opdracht te geven de stand van zaken rond de ziekengeldregeling via de cao's nader te onderzoeken. 'Uit het onderzoek kan dan blijken, hoeveel arbeiders uitkering bij ziekte ontvangen, terwijl, indien het aantal inderdaad zeer beduidend is, aanbevolen kan worden de Ziektewet niet aan te nemen, maar een andere wet samen te stellen.'<sup>126</sup> Alleen Posthuma was het met het voorstel eens geweest, alle anderen waren tegen, onder andere vanwege het feit dat er dan nog meer vertraging in de uitvoering van de Ziektewet 1913 zou optreden. Er was na de vergadering met Posthuma overlegd en deze zou een concept-adres aan de Tweede Kamer opstellen dat in het verbondsbestuur besproken zou worden. Als men het daar eens was dan zou met P. Nijgh<sup>a</sup> (lid HRvA, lid Centraal Overleg, president van de RvToezicht van Centraal Beheer en voorzitter van twee daarbij aangesloten verenigingen) en M. Triebels (voorzitter van het Centraal Overleg in Arbeidszaken van het VNW) contact opgenomen worden.

Op 24 september 1920 bleek dat het NVV het standpunt had ingenomen 'dat zij bereid is een gemeenschappelijke agitatie te voeren voor de plannen door het NVV ontwikkeld, waarin de ziekteuitkering gesteld wordt op 80% van het loon'.<sup>27</sup> Er werd verschillende malen met Posthuma en daarna ook met Nijgh en Triebels overlegd. Triebels bleek bezwaren te hebben, vooral tegen het feit dat de werkgevers voor de premiebetaling moesten opdraaien. Posthuma

---

gevolg van hoge werkloosheid bij aan de kassen. Toen begin jaren twintig de werkloosheid opliep, was er discussie over de vraag of de werkgevers eraan mee zouden moeten betalen en of dat consequenties voor de positie van de vakbeweging zou hebben. Uit de notulen van het NVV-bestuur: 'Kupers vindt dat alle belastingbetalers moeten meebetalen aan de sociale verzekering. Maar het is bij de sociale verzekering regel, dat werkgevers meebetalen. Waarom zouden ze dat dan bij de werkloosheidsverzekering niet doen? Bij het voorgestelde systeem zal de vakbeweging naar Kupers oordeel de minste schade lijden. Bij invoering van een verplichte verzekering zou het NVV een groot deel van haar leden kwijtraken. Bruens denkt dat wanneer de arbeiders werkelijk gaan letten op waar ze het meest krijgen voor de minste contributie, dat ook niet verholpen wordt door een verplichte verzekering, want het verschil in contributie blijft dan bestaan.' IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d.1 juli 1921, IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d. 11 september 1919. Bij de discussie in de HRvA over het ZW/OW voorstel van Aalberse in het najaar van 1924 noemde Folmer de werkloosheidsverzekering. Hij wilde dat deze opgenomen zou worden in de plannen rond de reorganisatie van de sociale zekerheid. *Jaarverslag HRvA 1924*, pp. 36-37 M. van Leeuwen schrijft in 'Vakbondszorg circa 1890-1960' in: *Studies over zekerheidsarrangementen. Risico's, risicobestrijding en verzekeringen in Nederland vanaf de Middeleeuwen*, (Amsterdam/Den Haag 1998) op pp. 630-631: 'En inderdaad ging de geleidelijke groei van de sociale verzekeringen in Nederland gepaard met een stagnatie en later een daling van het ledental van de bonden. (...) het [is] waarschijnlijk dat de groei van staatsverzekeringen heeft bijgedragen tot een functieverlies van de vakbeweging en daarmee tot een ledenverlies.' Dit kan de houding van de vakbeweging tegenover de Raden van Arbeid mede verklaren.

<sup>a</sup> Nijgh had in 1911 de eerste CAO in de zeevaart afgesloten, was sinds 1920 president van de RvToezicht van Centraal Beheer en voorzitter van twee daarbij aangesloten verenigingen, hij was lid van het Centraal Overleg en lid van de Hoge Raad van Arbeid.

en Nijgh zouden de plannen in een bestuursvergadering van het Centraal Overleg in Arbeidszaken verdedigen. 'Wanneer de werkgevers akkoord gaan, zullen de plannen verder uitgewerkt worden. Daarna zouden werkgevers en NVV plus de andere vakcentrales weer bij elkaar komen, om voor te stellen er bij de regering op aan te dringen, de Ziektewet-Talma niet in te voeren.'<sup>28</sup> Volgens Brautigam was de kwestie in de kamerfractie van de SDAP aan de orde geweest. 'Duys verzette zich tegen de plannen, daar hij dacht, dat het om een persoonlijke mening van Kupers ging.'<sup>29</sup> Brautigam ontkende dit. De kamerfractie besloot tot een conferentie met het NVV en het partijbestuur. Het partijbestuur was verbolgen over het feit dat Kupers hen niet van de gebeurtenissen op de hoogte had gesteld. De partij was evenmin tevreden over het resultaat van de onderhandelingen. Er heerste wantrouwen over de houding van de grote werkgevers die via de risico-verenigingen zoveel mogelijk invloed op de uitvoering van de sociale verzekeringen wilden hebben.<sup>30</sup> Kupers hield echter vast aan zijn standpunt dat 'de maatschappij gaat in de richting van onafhankelijkheid van de staatsorganen'.<sup>31</sup>

Het tweede advies van oktober 1920 van de commissie XI van de HRvA over de Ziektewet, behandelde naar aanleiding van de brief van Posthuma, de vraag of op dat moment invoering van de gewijzigde Ziektewet gewenst was en of werkgeversziekenkassen moesten worden toegelaten. Sommigen vonden het door de veranderde omstandigheden sinds 1913 ongewenst om tot invoering van de Ziektewet over te gaan. Voordat tot 'overhaaste' invoering van de wet zou worden besloten, werd voorgesteld eerst onderzoek te laten doen naar de arbeiders die 'thans vallen onder toepassing van een collectief arbeidscontract, waarbij ziekingelduitkeering geregeld is'. De veronderstelling was dat de uitkomst van het onderzoek zou zijn 'dat de voorkeur zal moeten worden gegeven aan een geheel andere regeling der ziekingelduitkeering, waarbij de uitvoering ter hand wordt genomen door de werkgeversverenigingen in samenwerking met de vakcentralen'. De wet zou zich moeten beperken tot het de werkgever opleggen van de verplichting om in geval van ziekte zijn arbeider voor een bepaalde tijd ziekingeld uit te keren.

Een grote meerderheid van de commissie was van mening dat in 1913 over de vraag of de ziekingeldregeling privaatrechtelijk danwel publiekrechtelijk geregeld zou moeten worden, al voldoende was gediscussieerd. Het

onderwerp zou pas weer bij de door Aalberse aangekondigde herziening van de sociale zekerheid aan de orde komen. Deze leden drongen aan op een spoedige invoering van de Ziektewet onder andere omdat deze van groot belang was voor de Invaliditeitsverzekering. Bovendien wees men op het grote aantal ongeorganiseerde werkgevers en arbeiders die in de door Posthuma cum suis ingediende plannen uit de boot zouden vallen. Als men goede resultaten verwachtte van 'op overleg tusschen werkgevers- en arbeidersorganisaties gegronde organisatie (...) dan schijnt de eenvoudigste weg, dat vorenbedoelde organisaties hun leden opwekken zich aan te sluiten bij de ziekenkas van den Raad van Arbeid'.<sup>32</sup>

Een van de commissieleden vond dat het wetsontwerp te weinig stilstond bij het feit dat de werkgevers de helft van de premie zouden gaan betalen. Daarom moest risico-overdracht worden toegestaan. Ook werkgeversziekenkassen zouden bij de uitvoering van de ZW moeten worden toegelaten en de bepaling dat de besturen uit verzekerden moesten bestaan, zou moeten vervallen. De ziekengeldregelingen via cao's waren weliswaar niet van zo lange duur als bij de Ziektewet het geval zou zijn maar de premie werd geheel door de werkgevers betaald, een recht van de arbeiders waar de wet rekening mee zou moeten houden. Hij was bang dat de Ziektewet naast de regelingen via de cao's zou worden ingevoerd 'zodat de betrokken werkgever dubbel zou worden belast'. 'Het hierbedoelde lid is op grond van hem bekende uitlatingen van werknemerszijde van gevoelen, dat het de werknemers onverschillig laat bij wie het beheer der ziekenkas berust'.<sup>33</sup> Volgens hem werden de rechten van de arbeiders voldoende beschermd door hen bij 'beslissingen van het bestuur beroep op scheidslieden te geven'. De arbeiders zouden hieraan de voorkeur geven 'boven berechting door de Raden van Beroep en den Centralen Raad van Beroep'. De standpunten van dit commissielid, waarschijnlijk Posthuma, riepen bij 'vele andere leden' verzet op. Zo werd als bezwaar aangevoerd dat de door de werkgevers beheerde ziekenkassen de 'opvoedende kracht' misten die uitging van beheer door arbeiders. Ter voorkoming van dubbele lasten zouden de overeenkomsten via de cao's voor de invoering van de wet gewijzigd moeten worden. Tegen het betalen van de premie door de werkgevers vormde het wetsvoorstel geen beletsel. Ook het toelaten van werkgeversziekenkassen was mogelijk mits het bestuur zou bestaan uit een meerderheid van arbeiders. De meerderheid van de commissie was tegen het

toelaten van ziekenkassen waar de werkgevers in het bestuur de dienst zouden uitmaken.

De overige argumenten die in het advies vermeld staan, komen overeen met het eerste advies uit juli. Over de sociale preventie die bij de ziekenfondsen terecht zou komen, werd nog opgemerkt dat die zoveel mogelijk in een hand zou moeten berusten. 'Versnippering ook op dit gebied - al wordt niet ontkend, dat door particuliere kassen reeds het een en ander gepraeesteerd wordt - valt af te keuren. En dan is er meer aanleiding de sociale preventie onder te brengen bij de ziekenfondsen, die zich met genezing van den zieken mensch belasten, dan bij de kassen, die slechts ziekgeld uitkeeren.'<sup>34</sup>

In de vergadering van de HRvA van 9 oktober 1920 over het nieuwe advies van de commissie XI<sup>a</sup> kwam zowel H.W. Methorst van het CBS als Kupers met cijfers over het aantal in 1920 afgesloten ziekteverzekeringen in vergelijking met dat in 1912.<sup>35</sup> Hoewel de cijfers nogal van elkaar verschilden, bleek het aantal verzekerden te zijn gedaald.<sup>36</sup> Groeneveld maakte daaruit op dat de arbeiders met de ziekteregelingen via de cao's minder uitkering over een minder lange periode ontvingen dan met de gewijzigde wet het geval zou zijn. Een wettelijke regeling bood de arbeiders ook meer zekerheid. Diegenen die reeds verzekerd waren, konden hun verzekering bovendien gewoon voortzetten 'daar krachtens de wet de bijzondere kassen erkend kunnen worden'.<sup>37</sup> SDAP Tweede Kamerlid J.E.W. Duys<sup>b</sup> onderschreef de argumenten van Groeneveld. Ondanks zijn bezwaren tegen de Talmaregelingen was hij voorstander van de grondgedachte die eraan ten grondslag lag. 'De privaatrechtelijke regeling is in lijnrechten strijd met de ontwikkeling der sociale verzekering in ons land.'<sup>38</sup> Wanneer een

---

<sup>a</sup> Aalberse schreef in zijn dagboek: 'Vandaag een belangrijke vergadering van den Hoogen Raad van Arbeid gepresideerd. (...) De geheele vergadering ging heen met een allerinteressantst debat over de vraag of de verplichte ziekteverzekering moest worden ingevoerd of dat eerst eens onderzocht moest worden, wat reeds bestond; men meende dat de heele wet niet noodig was, maar dat volstaan kon worden met 'n bepaling dat de werkgevers verplicht waren hun arbeiders tegen ziekte te verzekeren. Hoe, dat moesten ze dan zelf maar weten. De vakverenigingen zouden dan wel zorgen dat er een goede regeling kwam. Voor dit standpunt waren de werkgevers, de sociaal-democratische vakverenigingsmannen, prof. Veraart, prof. De Vooys, enz. Tegen de christelijke arbeiders, Nolens, Aengenent, enz. 't Was achttien tegen veertien. Een belangrijke beslissing! In den grond ben ik 't er mee eens, maar mijn departement niet. Trouwens, alleen als grondslag voor een algemeene herziening der verzekeringswetgeving zou ik dit willen aanvaarden en dan met maatregelen ten gunste der ongeorganiseerden en met waarborgen voor de uitbetaling der renten. Thans komt er ook een politiek element bij: invoering van de ziekteverzekering is een der hoofdpunten van het regeeringsprogram. Zonder overleg met de rechterzijde zou ik dit punt niet kunnen prijsgeven. Ik vertrouw echter dat ik door 't aanbrengen van eenige wijzigingen nog wel een flinke meerderheid in den Hoogen Raad van Arbeid bereiken kan. Maar een oponthoud van eenige maanden geeft dit incident wel. En dan komt 't groote bezwaar dat de invoering van de ziekteverzekering zal komen vlak vóór de algemeene verkiezingen!' *Dagboeken van P.J.M. Aalberse 1891-1947*, (Den Haag 2006), [Dagboek Aalberse, deel 7](#), 8 oktober 1920

<sup>b</sup> Lid van de commissie XI en niet van de HRvA en als zodanig zonder stemrecht. Hij verving waarschijnlijk Wibaut, de vertegenwoordiger van de SDAP, die afwezig was.

werkgever de uitkering niet betaalde, moest een arbeider een omslachtige privaatrechtelijke procedure volgen en lang op zijn uitkering wachten. De schijn werd gewekt dat de arbeiders via de cao's gratis verzekerd waren maar dat was volgens Duys niet het geval omdat de premie deel van het loon uitmaakte. Volgens hem zou de Ziektewet-Talma de volkshygiëne bevorderen. 'Wat zullen particuliere kassen daarvoor over hebben?'<sup>139</sup> Hij wilde de Ziektewet-Talma zo snel mogelijk ingevoerd zien. De belanghebbenden konden dan via de Raden van Arbeid van hun betrokkenheid blijk geven. De RvA hadden in korte tijd veel tot stand gebracht. Duys was het met Groeneveld eens dat een goede uitvoering van de ZW met zo min mogelijk ambtenaren de voorkeur had boven een regeling via collectieve contracten. 'Buiten de collectieve contracten hebben de arbeiders niet de minste zekerheid en de kracht van de collectieve contracten hangt voor een belangrijk deel af van de wet regelende de collectieve contracten, die nog niet is ingediend.'<sup>140</sup>

NVV-er Brautigam zei dat het grote bezwaar niet lag in de organisatie van de uitvoering. Volgens hem wilden werkgevers en werknemers hun eigen zaken zonder tussenkomst van de staat regelen. Hij verwees naar een aanstaande regeling tussen werkgever en werknemers in de rederij waarbij de arbeiders beter af waren dan met de ZW. De vakbeweging was inmiddels in staat eisen te stellen en kon op eigen benen staan. Dit laatste bestreed CNV-er H. Amelink. De bestaande ziekteregelingen via de cao's waren bovendien niet zo rooskleurig als werd voorgesteld. Ook de vertegenwoordiger van de RKVakorganisatie zei de samenwerking tussen werkgevers en werknemers op dit punt niet te vertrouwen. Hij wilde een zo snel mogelijke invoering van de ZW-Talma.

Werkgever D.W. Stork zei voor alles 'van de ambtenarij in de wettelijke regeling van Talma' af te willen. Hij bevestigde dat de door de werkgever opgebrachte premie deel was van het loon. Hij wilde de eerste tekenen van samenwerking tussen werkgevers en werknemers stimuleren en niet in de kiem smoren. Posthuma vond dat niet alleen de aantallen afgesloten contracten bepalend waren voor de mate waarin de situatie sinds 1912 veranderd was. Gezien de recente ervaringen met de uitvoering van de IW was men tot de conclusie gekomen 'dat men deze materie gaarne anders geregeld zag'.<sup>41</sup> Ook bij de Zee-ongevallenwet bleek dat er nauwelijks

belangstelling voor de RvA was. Hij verwachtte grote onrust als de arbeiders de premies zelf moesten gaan betalen en was het eens met Kupers dat de zaak nader onderzocht moest worden. De laatste vreesde dat als de ZW-Aalberse werd ingevoerd er een 'zeer groote verscheidenheid van ziekenkassen' zou ontstaan. Uitvoering door de RvA vroeg een groot aantal ambtenaren en dit was kostbaar.

Kupers zei niet te begrijpen waarom er zoveel bezwaar tegen een onderzoek werd gemaakt. Hij wilde de ziekteverzekering niet alleen maar via cao's regelen maar wilde een andere Ziektewet 'in dier voege, dat elke arbeider krachtens de wet bij ziekte een uitkeering krijgt van zijn patroon en dat daarnaast aan werkgevers de eisch wordt gesteld, dat zij zich moeten verzekeren bij een centrale verzekering. Anders krijgt men te veel kassen en de slechte risico's blijven bij de kassen van de Raden van Arbeid.'<sup>42</sup> Raadslid I.P de Vooy was van mening veranderd. Hij wilde nu ook een onderzoek naar de ontwikkelingen van de laatste jaren. 'Misschien zal blijken, dat die ontwikkeling inderdaad gaat in de richting van een bedrijfs- of beroepsgewijze groepeerings en dat rekening zal moeten worden gehouden met een in de praktijk gebleken afkeer van de locale indeeling, waarop de Raden van Arbeid berusten.'<sup>43</sup>

Uiteindelijk stemden<sup>a</sup> zeventien leden van de HRvA voor een onderzoek, waaronder de directeur-generaal van de afdeling Arbeid van het departement, C.J.Ph. Zaalberg<sup>b</sup>. Hiermee werd de vraag of de Ziektewet zou moeten worden ingevoerd, afhankelijk gemaakt van de resultaten van dit onderzoek. Veertien leden hadden laten weten tegen nader onderzoek te zijn. De aanwezige vertegenwoordigers van de confessionele vakbeweging hadden tegengestemd (vier van de aanwezige vertegenwoordigers van het NVV stemden voor, de vertegenwoordigers van het NAS waren afwezig), evenals de ambtenaren Groeneveld, Scholtens en J. Westhoff. A. Folmer onthield zich van stemming. Drie van de acht werkgevers stemden tegen, waaronder de vertegenwoordiger van de Christelijke Boeren- en Tuindersbond en lid van de RvA Brielle, Chr. van den Heuvel. Van de dertien

<sup>a</sup> Hoogenboom noemt de positie van het NVV bij de stemming doorslaggevend. Hoogenboom, *Standenstrijd en zekerheid*, p. 93. Het feit dat van de 45 leden er maar 32 aanwezig waren, kan ook van invloed zijn geweest.

<sup>b</sup> A.F. Heerma van Voss, *Kosten van arbeidstijdverkorting, de achturedag in de jaren twintig*, (proefschrift 1991), p. 47: 'Net zoals in de discussie over de wet [Arbeidswet] zelf, behoorde Directeur-Generaal Zaalberg tot degenen die vrij strak de hand wilden houden aan het ideaal van de achturedag. Vaak ontleende hij zijn argumenten aan de algemene politieke indruk die bepaalde maatregelen zouden maken, terwijl zijn Districtshoofden zich vooral baseerden op de overwegingen van de betrokken ondernemers.'

deskundigen waren er zes aanwezig. De twee vrouwelijke raadsleden stemden verdeeld net als de vertegenwoordigers van de RKSP. J.A. Veraart was voor, J.D.J. Aengenent en Nolens tegen. Voorzitter Aalberse stemde niet.

Volgens sommigen hadden niet alleen zakelijke argumenten in het debat een rol gespeeld. Dit wordt duidelijk uit een verslag van een van de leden van commissie XI, voorzitter van de RVB, V. Noest. Hij was in de vergadering van 9 oktober net als raadslid De Vooy<sup>a</sup> teruggekomen op zijn mening dat de Ziektewet zo snel mogelijk moest worden ingevoerd. Onderzoek naar hetgeen op natuurlijke wijze uit de maatschappij was voortgekomen zou bij nader inzien toch wel nuttig zijn. Hem was echter sindsdien gebleken dat het onderzoek niet diende om meer inzicht te krijgen maar om tijdwinst te boeken. 'Waartoe? Daarop geven de dagbladen van de laatste twee maanden het antwoord. Er is in dien tijd en er wordt nog steeds een krachtige actie gevoerd tegen de wet-Talma en voor een wet op den grondslag van particuliere overeenkomsten. (...) Die actie wordt mede gevoerd door het oprichten van verenigingen, ziekte-risicoverenigingen, en als dan straks toch nog een onderzoek naar den wasdom der particuliere verzekering wordt ingesteld, zullen er cijfers komen, die zelfs de krachtigste voorstanders van de Talma-wet den mond zullen snoeren.'<sup>44</sup> Op deze wijze zou er geen sprake zijn van natuurlijke groei. 'Alle natuurlijkheid is aan die groei ontnomen, en hoe loffelijk ik ook zelf het samengaan van werkgevers en werknemers vind, hoezeer ik er mij ook in verheug dat zij elkaar gevonden hebben op het terrein der vrijwillige samenwerking in 't belang van de arbeidersverzekering, en hoezeer ik ook hoop, dat die samenwerking blijvend van aard moge zijn, zoo is het juist die kunstmatig bevorderde groei der samenwerking, die mij tot voorzichtigheid doet manen. Want ik vrees, dat, zoodra het neevendoel van de sluiting van al die verzekeringsovereenkomsten d.i. de propaganda tegen de Ziektewet-Talma, er niet meer zal zijn, en het samenwerkingsplantje, thans zoo kunstmatig gevoed en zoo geforceerd gegroeid, aan zijn natuurlijke krachten wordt overgelaten, het wel eens blijken kon dat het kasplantje niet tegen weer en wind bestand was. (...) Er is tijd noodig om den natuurlijken groei van die samenwerking op het gebied der sociale verzekering te leren kennen, tijd ook om ondervinding op te doen over de vraag of de evenwichtsverhouding tusschen werkgevers en

---

<sup>a</sup> De Vooy, Folmer en Keesing kenden elkaar van de Werkloosheidsraad. De Vooy was voorzitter van de verzekeringscommissie. I. Kuypers, *In de schaduw van de grote oorlog. De Nederlandse vakbeweging en de overheid, 1914-1920*, (Utrecht/Amsterdam 2002), p. 121.



werknemers ook niet is een slechts tijdelijk resultaat van de oorlogsjaren en of dus van weerszijden den drang tot samenwerking op voet van gelijkheid zich wel bestendigt. Die tijd zal ons gegeven worden indien de Ziektewet Talma, de sluitsteen van onze huidige verzekeringswetten, zoo spoedig mogelijk wordt ingevoerd en omdat ook met die wet eenige ervaring zal zijn opgedaan, de gezamenlijke wetten nog eens in den smeltkroes komen.<sup>145</sup>

Kort na de vergadering van 9 oktober werd het advies van de HRvA uitgebracht. 'Met dit advies werd tevens de vraag tot den minister gericht, of hij bereid zou zijn om, alvorens tot overhaaste invoering der Ziektewet over te gaan, een onderzoek te doen instellen naar het aantal arbeiders, dat reeds recht op ziekingelduitkeering kon doen gelden en op welke wijze deze uitkeeringen waren geregeld, om eerst daarna in verband met de resultaten van dat onderzoek te overwegen of invoering van de bestaande Ziektewet wel gewenscht zou zijn. De Raad achtte het niet uitgesloten, dat een meerderheid aan een geheel andere regeling van de ziekingeld-uitkeering de voorkeur zou geven, waarbij een taak zou liggen voor de werkgevers-vereeningen in samenwerking met de vakcentralen.<sup>46</sup> Volgens E.B.F.F. Wittert van Hoogland was er echter een grote minderheid van de Raad die dit niet nodig vond en onmiddellijke invoering van de ZW wilde.<sup>47</sup>

In de vergadering van de Vereniging van Voorzitters van de Raden van Arbeid op 12 oktober 1920 werd gezegd dat nog niet duidelijk was hoe de Ziektewet er uit zou komen te zien. Volgens de voorzitter van de Vereniging, W.H.M. Werker, die lid was van commissie XI, was er wel een 'ernstig dreigement (...) waaruit valt af te leiden, dat er mogelijk niet veel werk voor de Raden van Arbeid uit zal voortvloeien.'<sup>148</sup>

Op 15 oktober bleek in de vergadering van het verbondsbestuur van het NVV dat het NVV in de HRvA verdedigd had dat 'onderzoek gedaan moet worden naar het aantal arbeiders, dat reeds een premievrije ziekteverzekering heeft'.<sup>49</sup> Dit voorstel was door Duys en enige anderen bestreden. 'De christelijken waren tegen, de RK hielden een slag om de arm. Zij waren het wel eens met het NVV, maar dachten, gezien de mentaliteit van de werkgevers, dat de kans op succes klein was. Het resultaat van de besprekingen was dat de Hooge Raad met 17 tegen 14 stemmen besloot, een onderzoekscommissie in het leven te roepen.<sup>150</sup> Uit overleg met de werkgeversorganisaties was duidelijk geworden dat Triebels nog steeds vond

dat de arbeiders mee moesten betalen. Een aantal belangrijke werkgevers met wie Posthuma gesproken had, zou volgens hem wel akkoord gaan met de plannen van Posthuma en Kupers. 'De plannen werden door de vertegenwoordigers van de bij het Centraal Overleg aangesloten werkgeversorganisaties met sympathie ontvangen.'<sup>51</sup>

Posthuma had een circulaire opgesteld waarmee het NVV-bestuur instemde. De circulaire zou gestuurd worden aan alle werkgeversorganisaties die verklaard hadden mee te willen doen. 'Aan het hoofd der verzekering zou een Centrale Raad of Commissie moeten komen, die voor de helft uit vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties en voor de helft uit vertegenwoordigers der vakcentrales zou bestaan. Hierover moet een gezamenlijke vergadering belegd worden met werkgevers en andere vakcentrales.'<sup>52</sup> Posthuma was niet zeker van de houding van de christelijke vakbeweging. 'Hij wil daarom eerst met de christelijken spreken. Dit is hem door Kupers ontraden. Hij heeft Posthuma geadviseerd om de heer Spier of de Heer Kortenhof [Kortenhof?, DR] te sturen om de christelijken te bewerken.'<sup>53</sup> Kupers ontraadde eveneens Posthuma's suggestie om de circulaire ook door Centraal Beheer te laten tekenen.

Uit de notulen van het NVV-verbondsbestuur wordt duidelijk dat Kupers en de rest van het bestuur in het land onvermoeibaar voor de plannen streden. Zo hield Kupers voor de Bestuurders Bond Tiel en voor het Diamantwerkersziekenfonds spreekbeurten over de Ziektewet en was er een onderhoud geweest met het hoofdbestuur van de Landarbeidersbond 'omdat de Centrale Vervenersbond de helft van de premie door de arbeiders wil laten betalen'.<sup>54</sup>

In *Sociale Voorzorg* zette Kupers in het najaar van 1920 uiteen wat zijn plannen en beweegredenen waren. Volgens hem stonden de arbeiders onverschillig tegenover de Invaliditeitswet (IW). Ze werkten aan de uitvoering door de Raden van Arbeid alleen maar mee omdat ze geen premie hoefden te betalen. Bezwaren tegen de IW waren de lage uitkering en het feit dat pas na vele jaren het maximum aan uitkeringshoogte werd bereikt. De werkgevers vonden de administratieve lasten (vooral het zegelsplakken van de IW) te groot en de ambtelijke uitvoering te duur, ondanks het feit dat de staat de administratiekosten betaalde. Deze werden bij het ontwerp van de wet op 1,8 miljoen gulden begroot maar bedroegen in werkelijkheid

tussen de 6 en 7 miljoen. Zonder de ZW was de uitvoering van de IW te kostbaar.

De belangrijkste taak van de RvA moest de uitvoering van de ZW zijn. Bij de IW speelden de RvA de tweede viool. Het was de RVB<sup>a</sup>, die eigenlijk de lakens uitdeelde. 'Blijkens een bericht in de bladen' [Kupers was als lid van commissie XI ook via andere weg op de hoogte, DR] bereidde Aalberse een aantal wijzigingen van de ZW voor. Een van de plannen was het vergroten van de bewegingsvrijheid van de bijzondere kassen. Hierdoor zou de rol van de RvA 'in sterke mate' verminderen. Volgens Kupers verklaarde een voorzitter van de RvA<sup>b</sup> dat als deze plannen doorgingen 'de ziekenkas van den Raad van Arbeid, vooral in de groote steden en industriecentra een bloedeloos lichaam zou worden (...)' bij wie voornamelijk de losse arbeiders verzekerd zouden zijn.

Bij een verplichte verzekering via de ZW zou de arbeider net als de werkgever de helft van de premie moeten betalen. In de ZW-Talma was de geneeskundige behandeling niet verzekerd maar werd deze wel als voorwaarde gesteld. De arbeider betaalde voor zijn ziektekostenverzekering de volledige premie. In veel cao's werd het loon bij ziekte gedurende een bepaalde periode doorbetaald zonder dat de arbeider daar premie verschuldigd was.

Kupers gaf cijfers over het aantal bestaande ziekingeldregelingen en verwees daarbij naar het CBS, volgens welke instantie 122.527 arbeiders bij ziekte een uitkering kregen. Het NVV ging uit van ongeveer 239.000 arbeiders via de cao's ziekingeld. 'Daarnaast komen dan nog eenige honderdduizenden bij wie dit zonder collectief contract het geval is.' Een groot deel van de arbeiders had dus een premievrije ziekingeldregeling. Bij de ZW kwamen de administratiekosten ten laste van de ziekenkas. Uitvoering door de RvA zou dus de premies opdrijven.

Met de werkgevers was overlegd of er een alternatief was voor de ZW. Waarom zouden de werkgevers bereid zijn de hele premie te (blijven) betalen? Omdat, volgens Kupers, de ambtelijke uitvoering duurder zou zijn dan wanneer werkgevers en werknemers de ziekingeldvoorziening zelf

---

<sup>a</sup> In hoeverre was Kupers op de hoogte van de strijd tussen de RvA, de RVB en de Verzekeringsraden?

<sup>b</sup> Dat zal waarschijnlijk Werker zijn geweest die net als Kupers lid was van commissie XI. In het advies van juli 1920 staat dat een lid ervoor waarschuwde dat de ziekenkas van de RvA vooral in de grote centra een 'bloedeloos lichaam' zou worden.

regelden. Bovendien mochten volgens de ZW-Talma alleen die bijzondere kassen worden toegelaten 'waarvan het bestuur in meerderheid bestaat uit de ingeschreven leden'. Kupers stelde een wettelijke verplichting tot verzekering voor en een bedrijfsgewijze uitvoeringsorganisatie waarvan het bestuur voor de helft bestond uit werkgevers 'en de andere helft uit vertegenwoordigers der werknemers, die worden aangewezen door de respectievelijke vakorganisaties'. Boven al deze organisaties moest een algemeen bestuur worden aangesteld, 'voor de helft bestaande uit vertegenwoordigers der vakcentrales en voor de helft uit vertegenwoordigers der werkgeversverenigingen in ons land'. De administratiekosten zouden 'zeer gering' zijn.

Een deel van de premies moest gereserveerd worden voor het voorkomen van ziekten. 'Wij willen dus ook de organen, welke met de geldelijke uitkering zijn belast, laten meebetalen, al zijn wij van meening, dat de ziekenfondsen de eerst aangewezen lichamen zijn om op het terrein der prophylaxe hun vleugels uit te slaan. Wij achten het zeer goed mogelijk, dat er tusschen de hier genoemde organisaties en de Raden van Arbeid een samenwerking zal ontstaan, welke er toe zal leiden, dat het bepaalde in artikel 99 der Invaliditeitswet geen doode letter blijft. Het feit, dat de arbeiders grooten invloed uitoefenen op het beheer der ziekerisico-vereenigingen zal een voldoende waarborg zijn, dat aan de toepassing van artikel 99 der Invaliditeitswet de noodige aandacht zal worden geschonken.' Als bezwaar kon worden aangevoerd dat de voorgestelde regeling 'van privaatrechtelijken aard is en daardoor de rechten der arbeiders niet voldoende gewaarborgd zijn'. 'Wij hooren de vraag reeds: "wat wilt gij doen als een werkgever weigert na te komen wat de wet voorschrijft? Dan zal de arbeider een civiele vordering tegen zijn werkgever moeten instellen.'" Strenge strafbepalingen moesten hiertegen bescherming bieden. 'Van zekere zijde is deze regeling genoemd een stap terug, omdat over de vraag of de ziekingelduitkering privaatrechtelijk of publiekrechtelijk geregeld moet worden, reeds in 1913 bij de behandeling van de Ziektewet in de Tweede Kamer een beslissing is genomen, in laatstgenoemde zin. Deze bewering lijkt sterker dan ze is. In 1913 zouden ook wij het niet aangedurfd hebben een andere dan een publiekrechtelijke regeling te aanvaarden. Toen bedroeg het ledental van de vakbeweging nog niet een derde van het aantal van tegenwoordig, hadden de werkgeversorganisaties heel weinig te

betekenen en was bovendien het aantal arbeiders, dat bij ziekte geldelijke uitkering ontving, zeer gering. De toestanden zijn sinds 1913 zo ontzaglijk veranderd, dat wat in die tijd onmogelijk zou zijn geweest, thans doorvoerbaar is. Maar gesteld, dat de door ons voorgestane regeling niet in elk opzicht met een publiekrechtelijke regeling kan wedijveren, moet dan toch de Ziektewet-Talma worden ingevoerd, ook wanneer mocht blijken, dat de groote meerderheid der georganiseerde werkgevers en arbeiders aan de door ons geschetste regeling de voorkeur zou geven? Laat men voorzichtig zijn de sociale verzekering niet in diskrediet te brengen.'

Voorstanders van de ZW-Talma opperden dat van ziekenkassen in handen van de arbeiders een 'opvoedkundige kracht' uitging. Hierdoor ontstonden ziekenkassen 'die met kracht de bestrijding en voorkoming van ziekten ter hand kunnen nemen. Men denkt daarbij aan den bouw van sanatoria<sup>a</sup>, herstellingsoorden, ziekenhuizen, poliklinieken enz. Bij voorkeur wordt daarbij gewezen op Duitschland, waar door de groote ziekenkassen zeer veel op dat terrein is gedaan.' Kupers vreesde echter dat in Nederland waar al honderden ziekenkassen bestonden<sup>b</sup> iets dergelijks onmogelijk zou zijn. 'In ons landje met zijn afsplintering op elk gebied is het natuurlijk ondenkbaar, dat alle richtingen in de arbeidersbeweging zich zouden kunnen vinden b.v. in de kas van den Raad van Arbeid. Men kan dit betreuren, maar het feit ligt er eenmaal zoo. Wij krijgen derhalve kassen van de Roomsch-Katholieke, de Christelijke, de Neutrale, de Syndikalistische en de Moderne vakbeweging.'<sup>c</sup> In de RvA zullen de slechte risico's, de ongeorganiseerden en de losse arbeiders terecht komen. Wil men spreken van opvoedende kracht, dan is die te vinden, wanneer aan de arbeiders medezeggingschap wordt gegeven in het bedrijfsleven, in de fabrieken en werkplaatsen.'

Kupers kondigde in zijn artikel aan dat de organisaties van werkgevers en werknemers op uitnodiging van het NVV en Centraal Overleg, 'het bekende

---

<sup>a</sup> Via de art. 99 en 100 van de IW zouden de RvA de bouw van sanatoria ondersteunen. Verreweg de belangrijkste behandeling waarvoor art. 99 werd ingezet was die van tbc.

<sup>b</sup> Bij het Nederlandsch Verbond van Ziekenkassen en Fondsen zijn 350 vereenigingen aangesloten met ruim 120.000 leden. E. Kupers, 'Is invoering der ziektewet Talma nog wel gewenscht?', *Sociale Voorzorg*, (Amsterdam 1920), p. 779

<sup>c</sup> 'Stel, dat op een fabriek 100 arbeiders werken, daarvan zijn 40 lid van een moderne vakvereniging, 10 van een syndicalistische, 15 van een R.K., 10 van een christelijke en 5 van een neutrale vakbeweging. [Kupers gaat dus uit van 20% ongeorganiseerden, DR] Elke richting heeft natuurlijk zijn eigen ziekenkas en iedere week komen de 5 boden bij den werkgever om de contributie te innen. (...) Om al dat werk te administreeeren, zijn begrijpelijkerwijs bezoldigde krachten noodig. (...) De mogelijkheid is volstrekt niet uigesloten, dat er nog verschillende kassen bijkomen b.v. van ongeorganiseerden of andere verdwaasde groepen van arbeiders. (...) De praktijk wordt dus zoo, dat in bijna ieder plaats, elke richting in de arbeidersbeweging (...) eigen kassen gaat stichten, die natuurlijk met elkaar gaan concurreeren. (...) De sterke decentralisatie, welke in de wet Talma is doorgevoerd, maakt het vrijwel onmogelijk om b.v. een centrale kas voor het geheele land op te richten.' Kupers, 'Is invoering der ziektewet Talma nog wel gewenscht?', pp. 779-780

Verbond van Werkgeversverenigingen', over de plannen zouden vergaderen.<sup>55</sup>

Minister Aalberse wees op 23 oktober 1920 de HRvA op de consequenties van het uitgebrachte advies. De invoering van de wettelijke ziekteverzekering zou er door vertraagd worden. Het onderzoek zou veel meer tijd kosten dan werd verondersteld en hij voorspelde dat het zou uitwijzen dat 'slechts een betrekkelijk gering gedeelte der arbeiders krachtens zoodanige overeenkomst aanspraak kan doen gelden op ziekgeld uitkeering' en dat de regeling waarop men dan aanspraak kon maken geringer en van kortere duur dan die van de ZW zou zijn. De door Posthuma en Kupers voorgestelde regeling kon de arbeiders geen zekerheid verschaffen. Aalberse wilde dat de raad zijn advies in nadere overweging zou nemen.<sup>56</sup>

In een brief van 8 november 1920 verduidelijkte de minister zijn standpunt. Het was hem gebleken dat over zijn schrijven van 23 oktober misverstanden waren gerezen. Volgens Aalberse was het advies van de raad van 11 oktober 'de resultante geweest van twee stroomingen, welke in den grond der zaak van geheel verschillende aard waren'. Er waren leden 'die in beginsel onverschillig tot welke feitelijke uitkomsten het in het advies van Uwen Raad bedoelde onderzoek zou blijken te leiden, vervanging van het bestaande stelsel der Ziektewet door een ander stelsel noodzakelijk achten'. Daarnaast waren er leden die zich 'in beginsel met het bestaande wettelijk stelsel wel konden verenigen, doch die tegen het houden van het bedoelde onderzoek op zich zelf geen bezwaar zagen, vooral omdat gemeend werd, dat daardoor de invoering der Ziektewet niet noemenswaard zou worden vertraagd'. Vond de Raad de vertraging aanvaardbaar, moest het huidige ZW voorstel worden vervangen, wilde de Raad ziekenkassen waar de werkgevers de meerderheid hadden, toestaan? Dat waren de vragen waarop de minister antwoord wilde.<sup>57</sup>

Op de Algemene Vergadering van het NVV van 1 november 1920 kreeg Kupers steun voor de plannen waaraan hij met Posthuma werkte.<sup>58</sup> Kupers had een inleiding gehouden over de ZW Talma en over het wetsontwerp tot regeling van de Ziekenverzorging en had gesproken over het standpunt dat het NVV hierover moest innemen. De door hem voorgestelde resolutie

luidde: 'Het congres overwegende: dat de toestanden sinds 1913 zich zoo sterk gewijzigd hebben, dat invoering dezer wet voor een zeer groot deel der Nederlandsche arbeiders een belangrijke verslechtering zou beteekenen, gezien het feit, dat in een groot aantal bedrijven de arbeiders, krachtens hun arbeidsovereenkomsten premievrij ziekte-uitkeering ontvangen; overwegende: dat in de Ziektewet de helft der premie voor de geldelijke uitkeering ten laste van den arbeider komt, de uitkeering als regel slechts 70 pct. van het loon bedraagt en eerst vanaf den derden dag wordt uitgekeerd; dat als eerste gevolg van de invoering deze wet is te verwachten, dat naast de honderden ziekenkassen, welke reeds in ons land bestaan, alle richtingen in de arbeidersbeweging eigen ziekenkassen zullen oprichten, waardoor het land overdekt zal worden met een net van kleine, elkaar beconcurrerende ziekenkassen, die voor het overgrote deel niet in staat zullen zijn, naast het minimum dor de wet voorgeschreven, ook maar iets te doen voor het bestrijden en voorkomen van ziekten; dat dit laatste evenmin verwacht kan worden van de ziekenkas der R. v. A., die haar leden voor het grootste deel zal moeten recruteren uit de ongeorganiseerden, losse arbeiders e.d. derhalve de slechte risico's waardoor de administratiekosten, die uitsluitend ten laste der ziekenkas komen, zeer sterk zullen stijgen; dat, gezien de ervaring opgedaan met de Invaliditeitswet, gevreesd moet worden, dat invoering der Ziektewet gepaard zal gaan met de aanstelling van een zeer groot aantal ambtenaren, waardoor de verzekering duur wordt gemaakt; kennis genomene hebbende van de voorlopige besprekingen welke zijn gevoerd tusschen het N. V. V. en Centraal Overleg, waaruit blijkt, dat tal van werkgeversorganisaties zich bereid hebben verklaard mede te werken aan een regeling der Ziekteverzekering, waarbij de arbeiders zonder premiebetaling gedurende 26 weken een uitkeering van 80 pct. van het loon zullen ontvangen en de vakcentralen in de organisatie, welke met het beheer der Ziekte-uitkeering zal worden belast, in gelijke mate vertegenwoordigd zullen zijn als de werkgeversorganisaties; draagt het bestuur van het N. V. V. op: 1. deze besprekingen met de werkgeversorganisaties voort te zetten en mede te werken aan een gemeenschappelijke poging van de vakcentralen en werkgeversbonden om te komen tot een wettelijke regeling dezer materie.<sup>159</sup>

Op 2 november 1920 besloot het voorlopig bestuur<sup>a</sup> van de Vereniging van RvA (VRA) de minister van Arbeid te laten weten dat zij ongelukkig was met het advies van de HRvA over de Ziektewet.<sup>60</sup> Bestuurslid Nijgh was het niet eens met dit besluit omdat de leden van de Vereniging van tevoren niet waren geraadpleegd. S.J. Pothuis (arbeidersbestuurslid van de RvA Amsterdam) stelde voor een pre-advies aan de Vereniging uit te brengen en dit te publiceren<sup>b</sup>. Doel van dit openbaar maken was het versterken van de positie van Werker (lid van commissie XI van de HRvA<sup>c</sup>) in de vergadering van 8 november van die commissie. Nijgh meende dat Werker ook zonder het openbaar maken van het standpunt van het bestuur zijn mannetje wel zou kunnen staan. Nijgh speelde zelf waarschijnlijk geen open kaart. Had hij het bestuur van de RvA Rotterdam en van de Vereniging van RvA op de hoogte gesteld van zijn rol in het verzet tegen de ZW-Talma? Het bestuur van de VRA besloot het pre-advies te publiceren. Dit was voor Nijgh aanleiding om 'mede in verband met andere door mij bekleede functies'<sup>61</sup> (onder andere lid van Centraal Overleg en lid van de HRvA) het bestuur te vertellen dat hij besloot uit het bestuur van de VRA te treden. Uiteindelijk zou hij dit besluit geen gestand doen.

Op 12 november 1920 kwam in de bijeenkomst van het verbondsbestuur van het NVV de aanstaande vergadering van de VRA ter sprake. 'Het bestuur van de Vereniging van Raden van Arbeid zal volgende week een vergadering van de vereniging beleggen, waar een voorstel van het bestuur zal worden behandeld om Minister Aalberse te verzoeken niet in te gaan op het advies van de Hoge Raad van Arbeid. Die laatste heeft geadviseerd om de Ziektewet Talma niet in te voeren. Aan de vertegenwoordigers van het NVV in de Raden van Arbeid is geadviseerd om op de vergadering in kwestie het voorstel niet te ondersteunen, maar het daarheen te leiden, dat de vereniging aan de minister zal verzoeken het advies van de Hoge Raad van Arbeid wel op te volgen.'<sup>62</sup> Het verbondsbestuur van het NVV besloot begin december dat Brautigam 'de onjuistheden die door Duys in de Kamer zijn verkondigd over het standpunt van het NVV'<sup>63</sup> moest gaan rechtzetten.

---

<sup>a</sup> Het Voorlopig bestuur van de Vereniging van RvA bestond uit: Werker, Nijgh, Pelt (werkgeversbestuurslid en sinds oktober 1921 onder-voorzitter), Pothuis, Keesing, Herbolt (arbeidersbestuurslid RvA Den Bosch), Wittert, Goslinga, Te Nuyt; 9 in totaal waarvan 5 voorzitters en 2 werkgevers en 2 werknemers.

<sup>b</sup> Volgens Gerritse ging het er tijdens de Algemene vergadering van 16 november 1920 om dat besloten zou worden of het pre-advies aan de minister zou worden verstuurd. P.L. Gerritse, *Van arbeid en groei*, (Amsterdam 1940), p. 20.

<sup>c</sup> Volgens Josephus Jitta konden ook mensen van buiten de HRvA lid worden van commissies. A.C. Josephus Jitta, 'De Hoge Raad van Arbeid'.



In dit geheel van belangen en belangenorganisaties, waarbij dezelfde personen in verschillende van die organisaties zitting hadden en soms tegenstrijdige belangen moesten vertegenwoordigen, vergaderde de VRA op 16 november 1920 over het pre-advies van het bestuur. De posities die in deze vergadering werden ingenomen, kunnen niet worden begrepen zonder de [achtergronden](#) van de personen te kennen<sup>a</sup>. Het debat dat gevoerd werd, illustreert de constellatie waarin minister Aalberse een standpunt over de Ziektewet moest bepalen. Het is niet verwonderlijk dat hij en zijn opvolgers daar nog lange jaren over zouden doen.

Het bestuur van de VRA was, zoals gezegd, zeer teleurgesteld over het advies van de HRvA om een nader onderzoek te laten doen naar de regelingen via de cao's. 'Ook al zouden belangrijke groepen van arbeiders in de groote steden en andere arbeiders-centra van de ziekengeld-uitkeeringen krachtens de collectieve contracten of andere regelingen profiteren, toch zou een veel grooter aantal - bij niet-invoering der Ziektewet - van een wettelijke uitkeering bij ziekte verstoken blijven, met name talrijke groepen arbeiders, in den landbouw werkzaam, een belangrijk deel der werkers in handel en verkeer en groote groepen losse arbeiders.'<sup>64</sup> Arbeiders met een collectief contract hadden dan mogelijk geen voordeel van de invoering van de Ziektewet, voor de meerderheid van georganiseerde en ongeorganiseerde arbeiders zou invoering van deze wet echter betekenen 'versterking van hun sociaal-economische positie, dus eene versterking, welke toch niet aan het directe geldelijke belang, aan de groepsinzichten eener minderheid, mag worden opgeofferd'. Het viel te bezien of andere regelingen (die 'in vele vormen voorkomen') dan die via de cao's, een betere voorziening zouden bieden dan de Ziektewet. Een publiekrechtelijke regeling bood volgens het bestuur van de VRA meer rechtszekerheid dan een privaatrechtelijke.

Het bestuur onderstreepte dat het niet invoeren van de Ziektewet gevolgen had voor de andere sociale zekerheidswetten. De Ongevallenwet was impopulair omdat het voor arbeiders niet te begrijpen was dat zij wel als gevolg van letsel door een bedrijfsongeval, maar niet bij ziekte als gevolg van het werk een uitkering kregen. 'Lijden, dat aan bedrijfsongeval is te wijten, kan door den leek veelal niet worden onderkend van gevolg van

---

<sup>a</sup> P.L. Gerritse, *Van arbeid en groei*, p. 20: 'Het pikante van het geval school voor een deel hierin, dat warme voorstanders van deze laatste organen [maatschappelijke organisaties] tevens waren bestuursleden van Raden van Arbeid en als zoodanig den strijd meestreden aan twee tegenover elkaar gelegen fronten.'

ziekte.<sup>65</sup> De Ziektewet zou dit probleem na zeventien jaar oplossen en dat kon toch 'waarlijk niet een "overhaaste" daad worden genoemd'. Ook voor de Invaliditeitswet was invoering van de Ziektewet onontbeerlijk. Invaliditeitsrente werd pas bij tweederde arbeidsinvaliditeit toegekend. Het hierdoor ontstane gat moest worden opgevuld door de Ziektewet 'die reeds ziekingeld geeft, wanneer zoodanige invaliditeit niet aanwezig is, doch wanneer er toch ziekte bestaat'. Het werd tijd dat de arbeidersverzekeringwetgeving 'door invoering der Ziektewet, compleet zij (Ziektewet, Ongevallenwet, Invaliditeits- en Ouderdomsregeling).<sup>66</sup>

De roep om samenwerking tussen werkgevers en werknemers was met betrekking tot de Ziektewet overbodig. De Raden van Arbeid en de Verzekeringraden 'welke instellingen de uitvoering der Ziektewet en het toezicht op hare uitvoering in het bijzonder, is toevertrouwd en waarin de twee groepen van belanghebbenden (werkgevers en werknemers) met volkomen gelijke rechten kunnen samenwerken in het belang van alle economisch zwakkeren, tot wier nut de Ziektewet is bedoeld te werken' voorzagen daar al in. 'Hierbij zij opgemerkt, dat bij de samenstelling der Raden van Arbeid de arbeiders-leden, op voordracht der Vakcentrales werden benoemd.<sup>67</sup>

Het argument dat het overlaten van de regeling van het ziekingeld aan de vrije markt goedkoper zou zijn, was volgens het bestuur van de VRA een drogreden. Werkgevers en arbeiders konden in de Raden van Arbeid iedere maatregel nemen die 'goedkoope administratie bevordert'. Als met goedkoper bedoeld werd een splitsing van goede en slechte risico's was dit bepaald niet in het algemeen belang.

Invoering van de Ziektewet 'met wijziging dier Wet in dezen zin, dat de bijzondere ziekenkassen geëmancipeerd zullen worden' zou 'in ons land "met zijn versplintering op elk gebied" een groot aantal kassen uit de verschillende richtingen der arbeidersbeweging tot resultaat (...) hebben, welke kassen met elkaar zullen concurreren'.<sup>68</sup> Bij een dergelijke verdeeldheid kon de vraag gesteld worden wat 'van het groote sociale werk der ziekenkassen terecht moet komen'. Als de Ziektewet-Talma ongewijzigd ingevoerd zou worden en men 'derhalve het optreden van een groot aantal ziekenkassen met zelfstandig bestaan niet bevordert, dan zullen de ziekenkassen der 39 Raden van Arbeid eenerzijds de zoo gewenschte centralisatie bevorderen, derhalve versplintering tegengaan, terwijl anderzijds overdreven centralisatie wordt

voorkomen, wjl de bijzondere ziekenkassen in het wettelijk systeem als agenten der lokaal gedecentraliseerde Raden van Arbeid kunnen optreden.<sup>69</sup> Het bestuur van de VRA was dus noch voorstander van een regeling via de cao's, noch voor een grotere rol voor de bijzondere kassen.<sup>a</sup>

Werker vroeg zich af of Centraal Beheer wel als vertegenwoordiger van de werkgevers kon optreden. 'Spr. weet alleen, dat dit is een belangeninstituut van bepaalde werkgevers: het instituut der risico-overdracht. Maar zijn daar ook de kleinere werkgevers machtig in vertegenwoordigd?' Ook over de representativiteit van het NVV had hij zijn twijfels. 'Heeft het hoofdbestuur van het N.V.V. eerst overleg gepleegd in breeden kring met de vakverenigingen? Was de gedachte daarbij, dat de andere vakorganisaties later daarbij ook op sleeptouw zouden worden genomen?'<sup>70</sup>

De voorzitter van de RvA Zaandam, I.G. Keesing (SDAP)<sup>b</sup>, gaf zijn opvatting over het pre-advies 'als zijn persoonlijke meening'. Het trof hem 'dat (...) gezegd is, dat deze vereeniging moet zwijgen, omdat het N.V.V. en de Hooge Raad van Arbeid hebben gesproken en Centraal Overleg en de vakverenigingen aan het overleggen zijn. Het is spr.'s meening, dat, indien door de bij het N.V.V. aangesloten vakorganisaties in haar pers en vergaderingen over deze zaak rijkelijk zou zijn gesproken, wij er geheel anders zouden voorstaan, maar noch in de vakpers, noch in het hoofdbestuur van het N.V.V., noch in de ledenvergaderingen van het N.V.V., noch in de afdelingen der S.D.A.P., noch in "Het Volk" is er een uitspraak geweest of een meening geuit. Alleen gesalarieerde bestuurders van vakverenigingen hebben de zaak ambtelijk bekeken, dus niet in democratischen zin is een meening uitgesproken. Als wij nu zeggen, dat de belanghebbenden, die wel eenige practijk hebben van de sociale verzekering in de Raden van Arbeid, zich moeten voegen naar hetgeen in arbeiders- en in werkgeverskringen wordt gezegd, dan doen wij verkeerd. Wij weten, dat tegen de Raden van

---

<sup>a</sup> P.L. Gerritse, *Van arbeid en groei*, p. 19: 'Waren de Raden nu zuiver ambtelijke organen, dan ja, was er plaats voor de meening, dat de strijd om de uitvoering van de Ziektewet over [was] te laten aan de maatschappelijke organen (...). Doch zoo stond de kwestie niet. De Raden toch vormden de publiekrechtelijk geregelde samenwerking van de direct belanghebbenden bij de sociale verzekering. In de Besturen vormden dezen zelfs tweederde en het ambtelijk element slechts een-derde deel.'

<sup>b</sup> 'Bij de discussies in 1920-1921 over de herziening van de Ziektewet-Talma was Keesing tegenover E. Kupers van het NVV komen te staan. Hij vond dat het NVV (en ook de SDAP) het vraagstuk te weinig van alle kanten belichtte en daardoor geen evenwichtig oordeel had. Hij verweet Kupers kleinerend over de Raden van Arbeid en smalend over de Invaliditeitswet te spreken. Dat Kupers de kritiek op het NVV van socialisten als Keesing, E. Boekman en M.J.Th. Vas Dias in verband had gebracht met het feit dat zij allen ambtenaren waren bij de Rijksverzekeringsbank en de Raden van Arbeid keerde Keesing in een spottend artikel 'Sociale wetgeving en mentaliteit' in *De Socialistische Gids* in 1921 om tot het verwijt van verkeerde mentaliteit en kortzichtigheid bij Kupers.' Bob Reinalda, *BWSA*, 6 (1995), p. 113-119

Arbeid in den lande een Hetze is gevoerd, die weinig grond heeft en die alleen voort kon komen uit kwaadwilligheid en onkunde. (...) Wij, die bekend zijn met de uitvoering der sociale verzekering, voorzoover die nu in handen der Raden van Arbeid is, moeten vooral bedenken, dat wij er voor werken de arbeiders iets positiefs te geven.<sup>171</sup>

Keesing legde uit hoe dringend het was, ook voor de goede werking van de Invaliditeitswet, dat de Ziektewet zo snel mogelijk werd ingevoerd. 'In de hoogere kringen der vakbeweging is men daaraan ook niet kunnen ontkomen, getuige het artikel van den heer Kupers in de "Sociale Voorzorg", waarin gezegd wordt, dat de arbeiders niets gevoelen voor de [invaliditeits]verzekering, omdat het zoo weinig is wat na lange, lange jaren wachten verkregen wordt. Maar daarbij vergeet de schrijver vermelding te maken van de thans reeds toegekende weduwe- en weezenrente. Dit kan uit onkundigheid voortkomen, maar de naam van den schrijver, die lid is van den Verzekeringsraad, geeft bedenking daartegen. Het kan echter ook zijn sleur en napraten van hetgeen in de pers is gezegd tegen de Raden van Arbeid. (...) Dagelijks - dat is de practijk van spr. en hij veronderstelt, dat alle voorzitters dit ervaren - worden bij den Raad van Arbeid brieven ontvangen van arbeiders, die zich beklagen, dat zij ziek zijn, geen loon ontvangen en geen zegel geplakt zien op hun rentekaart. Van de Vereenigde Blikfabrieken en andere groote fabrieken vernemen wij: wij doen bij ziekte van de arbeiders niets. En zou men nu meenen, dat die moeilijkheden ineens opgelost zouden worden door te handelen in den geest van de motie van het N.V.V.? Alleen de wettelijke dwang der publiekrechtelijke regeling zal het doen.<sup>172</sup>

P. Keulemans (ARP) zei als voorzitter van de RvA Utrecht een eigen verantwoordelijkheid te hebben. 'Wij stellen ons te veel op het standpunt, dat wij zijn vertegenwoordigers van bepaalde groepen.<sup>173</sup> Volgens D.L. Harms (ARP), voorzitter van de RvA Hoorn, waren de confessionele arbeiders niet bij het overleg tussen het N.V.V. en de werkgeversorganisaties betrokken. 'In het orgaan "Patrimonium", dat zeer na staat aan de Christelijke vakbeweging, is de waarschuwing uitgesproken: "Pas op, het gesol met de verzekeringswetgeving gaat weer beginnen". In "De Standaard" van gisteren kwam ook een bericht voor, hierop neerkomende, dat het niet de meening

van de christelijke arbeiders is, dat de Ziektewet niet moest worden uitgevoerd.<sup>174</sup>

Arbeidersbestuurslid van de RvA Amsterdam, J. Pothuis, die als secretaris van de Amsterdamse Bestuurders Bond waarschijnlijk een ambivalente houding had ten opzichte van het NVV, refereerde aan het artikel van Kupers in *Sociale Voorzorg*. Hierin werden 'goede dingen met verwarde denkbeelden samengekoppeld'. Van een 'bijzondere studie der voormannen' had hij niet veel gemerkt. 'Moeten wij dat nu maar aannemen, omdat de heer Nijgh dit zegt, die lid is van Centraal Overleg? Zonder dat spr. daar iets meer omtrent verneemt, zal hij niet aannemen, dat er een bijzondere studie is gemaakt.'<sup>175</sup>

Er was gesproken over 'de duurte der Sociale Verzekering', maar hij vroeg zich af 'of het niet logisch zou zijn, dat de kosten hooger zullen zijn, wanneer men weer een nieuwe organisatie voor de Ziekteverzekering moet in het leven roepen. Bij de Raden van Arbeid immers zijn minstens 1.800.000 personen ingeschreven. Die gegevens zijn een goede basis voor de Ziekteverzekering. Dan vraagt spr., hoe men zich zou denken de uitkeering bij ziekte en de ziekenverzorging? Wij zouden krijgen een publiekrechtelijke naast een privaatrechtelijke regeling. Spr. zou gaarne zien, dat, al wat de arbeiders bij collectief contract hebben weten te verkrijgen, wettelijk vast staande zou worden gemaakt. En nu meent spr. dat wij, wanneer werd tot stand gebracht wat door Centraal Overleg wordt beoogd, eenige goede bepalingen der Ziektewet zouden moeten op zijde zetten als b.v. art. 34 (3), art. 35, 40, 42 en wellicht nog andere. Dat zijn zaken van het grootste belang, waarvoor wij de oogen niet mogen gesloten houden. Ten slotte wenscht spr. eenige cijfers te noemen welke hij heeft ontleend aan de "Sociale Voorzorg". Voor de bakkers geldt een kortere termijn dan die in de Ziektewet vastgesteld, terwijl 3000 bakkers niets krijgen. De barbiers en kappers krijgen niets. In de bouwvakken geldt een termijn van 6 weken, maar 5000 arbeiders vallen niet onder het collectieve contract. Voor de diamantbewerkers is niets bepaald. Voor de glas- en aardewerkers een termijn van 13 weken en dan een uitkeering van 30, 50 of 60%. (...) In de grafische bedrijven wordt 50% uitgekeerd gedurende 13 weken, terwijl 600 arbeiders bij ziekte niets ontvangen.

Voor de metaalbewerkers geldt eveneens een termijn van 13 weken, maar 15000 arbeiders zijn niet verzekerd. In 163 fabrieken is niets geregeld te Amsterdam. Aan de hand dezer cijfers zegt spr., dat zelfs bij invoering van de ziektewet, zoals zij er thans ligt, al deze arbeiders er dus op zouden

voortuitgaan, n.l. door een uitkeering van 70% gedurende 26 weken. De werkgevers van Centraal Overleg en Centraal Beheer zullen wel zeggen, dat zij premievrije uitkeering van 80% bereid zijn te geven over 26 weken, maar een dergelijke bewering steunt nog op niets feitelijks. Op het oogenblik dus is zeker de invoering van de Ziektewet in het voordeel der arbeiders, omdat daardoor iets positiefs wordt gegeven.<sup>176</sup>

Volgens Pothuis was het de taak van de VRA zich uit te spreken. 'Thans zijn wij als leden van den Raad van Arbeid door de Kroon gekozen, maar straks zal de samenstelling der Raden van Arbeid gebaseerd zijn op de keuze der arbeiders en werkgevers. Niet in den Hoogen Raad van Arbeid zitten in de eerste plaats de belanghebbenden, maar in den Raad van Arbeid.'<sup>177</sup> Arbeidersbestuurslid E. Bredewout (ANV) vond dat hij als bestuurslid van een RvA een andere rol had dan die als vertegenwoordiger van de vakorganisatie die hem daarin had voorgedragen. Hij zei 'dat hij het voorrecht heeft als arbeider-bestuurslid in den Raad van Arbeid te zijn gebracht door de Vakorganisatie, doch dat hij in het bestuur van den Raad van Arbeid zich niet voelt als vertegenwoordiger van de vakvereniging maar als vertegenwoordiger van de arbeiders. Er kan zijn een vakvereenigingsbelang, dat niet is een algemeen arbeidersbelang. (...) Wat de vakvereeningen willen naar voren brengen uit tactisch of politiek oogpunt, dat kan spr. als bestuurslid van een Raad van Arbeid niet schelen. Als de Ziektewet wordt ingevoerd, dan zal dit z.i. strekken tot populariseering van de Raden van Arbeid.'<sup>178</sup> Ook Drost, arbeidersbestuurslid uit Hengelo, was van mening dat 'wanneer wij moeten sanctionneeren wat de meening van de vakorganisaties is, wij gerust thuis kunnen blijven'.

Zijn collega Geerts gaf als leider van een katholieke vakorganisatie (de Bredasche Diocesane Werkliedenbond) het standpunt van de katholieke arbeiders. 'De R.K. Vakbeweging heeft, zooals spr. zegt, nog geen uitspraak gedaan; wel is er onder deze arbeiders een beweging groeiende, welke niet is gericht op het van de baan houden der Ziektewet, maar om haar zoo spoedig mogelijk verbeterd te zien ingevoerd. Ook daarvan is spr. voorstander.'<sup>179</sup>

C. Lambeck (BB Utrecht) was het niet eens met Pothuis, die volgens hem 'gevangen [is] in het net van ambtelijke overwegingen'. Alle georganiseerde werkgevers hielden zich met de kwestie bezig. 'Spr. heeft den indruk, dat de

heer Pothuis als vertegenwoordiger van een vakcentrale met zijn meening zal alleen staan. (...) Spr. heeft het congres van het N.V.V. bijgewoond en hij wijst op de resolutie aldaar aangenomen.' Volgens Lambeck was 'er een beweging groeiende (...) ten aanzien van de Ziektewet, die wij willen gewijzigd zien in gunstigen zin voor de arbeiders, [en] is de invoering nog slechts uitgesteld. Het resultaat van het overleg tusschen Centraal Overleg met het N.V.V., de Katholieke en Christelijke arbeiders kunnen wij dan afwachten, waarna ook wij ons nader kunnen uitspreken.'<sup>180</sup>

A. Teesink (Deventer BB) zette Pothuis op zijn plaats. '(...) de heer Pothuis, die secretaris is van een grooten bestuurdersbond, weet zeer goed, dat de plaats, die de bestuurdersbonden in de arbeidersbeweging innemen, geen andere is dan die van plaatselijke administratie en dat de bestuurdersbonden zich ten slotte moeten neerleggen bij de meening van het N.V.V.'

J. Houtsma uit Sneek had tijdens de vergadering overleg met de katholieke arbeidersbeweging en kon laten weten 'dat de R.K. Vakbeweging zich met algemeene eenstemmigheid heeft uitgesproken voor het steunen van het advies van den Hoogen Raad van Arbeid.' en 'dat de Hooge Raad van Arbeid er nu eenmaal is. Dit lichaam moge men al een onding noemen, een feit is het toch, dat dit lichaam nog eens zijn advies zal uitbrengen.'

H. Lindeman (BB Rotterdam) constateerde 'dat in werkgevers- en werknemerskringen een beweging gaande is i.z. de ziekteverzekering, waardoor het niet uitgesloten is, dat die ziekteverzekering andere grondslagen krijgt, dan waarop zij tot nog toe stond. Indien dat zoo is, dan lijkt het spr. ongepast, dat een jonge vereeniging als de onze, die nog niets heeft gedaan noch heeft kunnen doen voor de vakbeweging, zich in de zaak wil mengen. Het resultaat van de vakbeweging is de vrucht van jarenlange strijd. Daarom moet men ook deze zaak door de vakbeweging laten uitvechten en wij moeten haar allerminst tegenwerken door ons er in te mengen. Ook uit het oogpunt van populariseering der Raden van Arbeid zou dat ongeoorloofd zijn te achten. De heer Pothuis zegt wel, dat hij hier gebracht is door de vakorganisatie en dat hij, eenmaal in dit kringetje gebracht, zich hier niet met de vakorganisatie behoeft in te laten. Maar dat is onjuist. (...) Als er b.v. één zaak is, die de Raad van Arbeid te Rotterdam impopulair heeft gemaakt, dan is het de wijze, waarop daar de zaken van den Raad van Arbeid door den voorzitter worden behandeld. Persoonlijk heeft spr. altijd het instituut van de Raden van Arbeid, waar hij daartoe in de

gelegenheid was, trachten te verdedigen, maar het zou jammer zijn, als het thans er heen geleid werd, dat men van den Raad van Arbeid moest zeggen, dat zijn werken ingaat tegen het streven van de vakbeweging.<sup>181</sup>

J.J. van Langen, arbeidersbestuurslid RvA Den Haag en lid van de Bestuurdersbond aldaar, was van mening dat de ZW voor grote groepen arbeiders een verslechtering was ten opzichte van dat wat zij via hun cao's ontvingen 'zonder dat zij er iets voor storten moeten'. 'Wij hebben gezien, hoe het gaat met voorstellen ter verbetering van de sociale verzekering met name de motie-Duys tot opvoering van de loonklassen en de premie in de Invaliditeitswet. Wanneer wij zien, dat zelfs wanneer er zoo belangrijke kwesties mee gemoeid zijn, de staatsmachine zoo stroef in beweging is te brengen, dan acht spr. het thans noodig, dat wij zoo krachtig mogelijk te kennen geven, dat verbetering van de Ziektewet moet plaats hebben en dan ook zoo spoedig mogelijk. (...) dat spr. zich ook niet kan vereenigen met het betoog in het praeadvies onder 7e n.l. met hetgeen daar wordt gezegd met betrekking tot de Verzekeringsraden, welke niet de sympathie hebben van de Raden van Arbeid. Van samenwerking van werkgevers en werknemers in den Verzekeringsraad heeft spr. zeker niets gemerkt. Daarom zou spr. die opmerking uit het praeadvies willen zien gelicht.<sup>182</sup>

Uiteindelijk zou als gevolg van de ontwikkelingen binnen de HRvA aan het einde van 1920 het pre-advies van het bestuur niet meer ter zake doen.<sup>83</sup>

In de Tweede Kamer bleken op 25 november 1920 ook de kamerleden Duys, J.R. Snoeck Henkemans en V.H. Rutgers niet tevreden met de gang van zaken. 'De heer Duys betreurde, dat het oorspronkelijk ontwerp-Talma dat "aus einem Gusz een behoorlijke organisatie gaf" en dat reeds ten tijde van Talma een veer moest laten, nu tengevolge van de actie der heeren Posthuma c.s. in den Hoogen Raad van Arbeid geheel en al doorbroken dreigde te worden. De heer Duys zeide wel te begrijpen, dat vakvereenigingsleiders, zooals de heeren Kupers en Stenhuis, voor een groote moeilijkheid zaten. "Het is heel lastig tot de arbeiders, die bij hun collectief contract een gratis ziekteverzekering hebben, te zeggen: tot nu toe hebben wij door onze vakorganisatie een gratis ziekteverzekering verkregen, maar dat alles gaat weer weg en gij zult nu als de Ziektewet in werking treedt, premie moeten betalen. U gevoelt dat het voor arbeidersleiders onmogelijk is, dat goed te praten voor hun leden."<sup>184</sup> Ook bij de ZW-Talma



kon de premie echter geheel voor rekening van de werkgever worden gebracht. Kamerlid Rutgers voegde er nog aan toe 'dat door de beoogde verandering van stelsel een groot nadeel zou worden toegebracht aan het niet-georganiseerde deel der arbeiders, dat het georganiseerde deel der arbeiders in aantal overtrof'.<sup>85</sup> Hij had in Duitsland gezien welke nadelen de versplintering van de ziekteverzekering met zich meebracht en hij pleitte ervoor de hele verzekering bij de Raden van Arbeid onder te brengen. Aalberse reageerde door te zeggen dat de HRvA niet negatief geadviseerd had.<sup>a</sup> Men had alleen aangeraden een onderzoek in te stellen naar al bestaande regelingen onder andere via de cao's. 'Minister Aalberse gaf echter toe, dat een deel van degenen, die voor dit advies waren, daarmede bedoelden aan te sturen op een andere regeling. Minister Aalberse deelde voorts mede, dat hij nu van den Hoogen Raad een precies antwoord had gevraagd op de vraag of de Raad het gewenscht achtte "om geheel van stelsel te veranderen".'<sup>86</sup>

In het derde ontwerp-advies van de commissie XI van de [HRvA](#) werd melding gemaakt van de brieven van Aalberse en werd een antwoord op zijn eerder genoemde vragen geformuleerd. Er was binnen de commissie verschil van inzicht over de vraag of, dan wel hoeveel vertraging het onderzoek zou opleveren. De commissie was in meerderheid van mening dat de publiekrechtelijke basis van het wetsontwerp behouden moest blijven. De vraag of de samenwerkende werkgevers- en werknemersorganisaties de hoofdrol bij de uitvoering moesten spelen, zou bij de discussie over de algehele herziening van de arbeidersverzekering aan de orde kunnen komen. De commissie adviseerde om in bepaalde gevallen bijzondere kassen toe te staan waarbij het bestuur voor de helft uit werkgevers en voor de helft uit werknemers zou bestaan. Enkele leden verwezen naar het besluit van het NVV-congres waarbij ingestemd was met een uitvoering door een organisatie waarvan het bestuur paritair zou zijn samengesteld. Zij drongen aan op een wijziging van het ontwerp-ZW zodanig dat de werkgevers de gehele premie zouden gaan betalen.<sup>87</sup>

In de vergadering van 4 december van de HRvA waarin dit advies werd besproken, verhulde voorzitter Aalberse zijn irritatie over de gang van zaken

---

<sup>a</sup> [Dagboek Aalberse, deel 8, 4 december 1920](#): 'Duys hield 'n onbeschofte rede, waarbij hij driemaal tot de orde werd geroepen.'

niet.<sup>a</sup> Het uitstel was volgens hem bedoeld om Posthuma en Kupers c.s. de gelegenheid te geven tot overeenstemming te komen, niet om verder onderzoek te laten doen. Ook andere leden waren verontwaardigd over het feit dat ze op het verkeerde been waren gezet. De meerderheid besloot daarom niet langer met het nader onderzoek in te stemmen. Wel werd werkgevers en werknemers, betrokken bij het Posthuma-Kupers overleg, tot 1 april de gelegenheid gegeven tot overeenstemming te komen. Voor de meeste raadsleden stond voorop dat verder uitstel van de invoering van de ZW voorkomen moest worden. SDAP-raadslid Wibaut verwachtte niet dat de onderhandelingen resultaat zouden opleveren. Duys meldde dat op het NVV-congres de meerderheid van de sprekers tegen het plan was, vooral het verzet van de vertegenwoordiger van de landarbeiders was volgens hem tekenend.<sup>b</sup> Wie zou bovendien bij de onderhandelingen de belangen van de ongeorganiseerden vertegenwoordigen? De algemene verwachting was dat het binnen het voorliggende ZW-voorstel mogelijk zou zijn ruimte te geven aan de nieuw ontstane situatie: erkenning van organisaties met een paritair bestuur en 100% premielast voor de werkgevers, naast de RvA en de bijzondere kassen waar een meerderheid van het bestuur in handen van de verzekerden was.<sup>88</sup>

Het was bekend dat er tussen de 'invloedrijke voormannen uit het kamp der werkgevers-organisaties en uit dat der werknemersbonden'<sup>89</sup> overlegd werd over een onderlinge regeling van de ziekengelduitkering en daarom adviseerde de HRvA de beslissing over de wijziging van de ZW uit te stellen tot 1 april 1921.

De Vereeniging Centraal Overleg in Arbeidszaken, de Vereeniging van Nederlandsche Werkgevers, het R.K. Verbond van Werkgeversvakverenigingen en de Christelijke Vereeniging van Werkgevers en Groothandelaren in Nederland enerzijds, het Nederlandsch Verbond van Vakverenigingen, het Nationaal Arbeidssecretariaat, het Bureau van de R.K. Vakorganisatie en het Algemeen Nederlandsch Vakverbond anderzijds waren

---

<sup>a</sup> [Dagboek Aalberse, deel 8](#), 4 december 1920: 'Vandaag weer vergadering van den Hoogen Raad van Arbeid gehad. Er is nu besloten met 27 tegen 22 stemmen om den minister van Arbeid te adviseeren de behandeling van de Ziektewet aan te houden tot de besprekingen, die tusschen de vakcentralen en de werkgeversbonden gaande zijn, beëindigd zijn, uiterlijk tot 1 april a.s. Eenerzijds is dit jammer. 't Is nu onmogelijk om de ziekteverzekering op 1 januari 1922 in te voeren. Anderzijds zit hierin wel een politiek voordeel. 1 januari 1922 zitten we midden in de verkiezingscampagne. De invoering der Ziektewet zou op 't platteland zeker groote ontstemming wekken. Mijn voorloopig plan is om het advies te volgen, ofschoon 't zeer de vraag is of de meerderheid in de Tweede Kamer 't daarmee eens is. Het best zal zijn om eens een conferentie met de rechterzijde te houden.'

<sup>b</sup> Over de onenigheid binnen het NVV en tussen het NVV en de SDAP zie Hoogenboom, *Standenstrijd en zekerheid*, p. 195 en noot 71

dus overeengekomen dat 'de ziekteverzekering geheel zou worden onttrokken aan ambtelijke bemoeiing en zou worden gelegd in handen van de belanghebbenden, terwijl het ziekgeld zou worden vastgesteld op 80% van het loon (de Ziektewet kende 70% toe) en de kosten der verzekering geheel door de werkgevers zouden worden gedragen'.<sup>90</sup> Alleen het Christelijk Verbond van Vakvereeningen had zich afzijdig gehouden. Volgens eigen zeggen omdat ze niet waren uitgenodigd.<sup>91</sup>

'Toen eenmaal over de beginselen het accoord was bereikt, was de weg tot verdere samenwerking geëffend en konden de besprekingen over de uitwerking worden aangevangen. Met het oog op de wenschelijkheid van deskundigen bijstand werd in dit stadium contact gezocht met Centraal Beheer. Het toen juist gevallen besluit om de invoering der Ziektewet op te schorten tot 1 April 1921 maakte het zaak zoo spoedig mogelijk tot resultaten te komen. In een ten kantore van Centraal Beheer op 7 December 1920 gehouden vergadering van vertegenwoordigers van alle hierboven genoemde organisaties werd besloten tot instelling van een kleine commissie<sup>a</sup> van acht leden, onder voorzitterschap van den president-directeur van Centraal Beheer, Dr. F.E. Posthuma, welke commissie de mogelijkheid zou hebben te onderzoeken van een regeling steunend op privaatrechtelijken grondslag, van een voor de arbeiders geen kosten meebrengende verzekering tegen de gevolgen van ziekte. Behalve de voorzitter maakten van deze commissie deel uit de heeren Mr. Terpstra (Vereeniging van Nederlandsche Werkgevers), Triebels (Centraal Overleg), Mr. Kortenhorst (R.K. Verbond van Werkgeversvakvereeningen), Spier (Vereeniging van Christelijke Werkgevers en Groothandelaren in Nederland), Kupers (Nederlandsch Verbond van Vakvereeningen), de Bruyn (Bureau der R.K. Vakorganisatie), Lansink (Nationaal Arbeidssecretariaat) en Dekker (Algemeen Nederlandsch Vakverbond). De commissie zag in, dat het voor het bereiken van het doel en het welslagen van het werk goed zou zijn, als zij contact kon verkrijgen met het departement van minister Aalberse, hoe eer hoe beter. Zij richtte daarom tot den minister het verzoek hare vergaderingen te willen doen bijwonen door een zijner ambtenaren, aan welk verlangen werd voldaan. Als afgevaardigde van den minister van Arbeid werd aan de beraadslagingen van de commissie deelgenomen door Mr. H.W.

---

<sup>a</sup> Kupers had volgens eigen zeggen in september in commissie XI voor de instelling van een 'kleine commissie' gepleit. *Jaarverslag over 1920*, p. 43.

Groeneveld, chef der afdeeling Arbeidersverzekering van het departement. Het sprak van zelf, dat door zijn tegenwoordigheid in 't minst niet gepraejudicieerd werd op de later door den minister te nemen beslissingen en dat de vrijheid van handelen der regeering ten opzichte van de ziekteverzekering onaangetast bleef. De commissie kwam bijeen op 10, 20 en 30 December 1920 en werd het in die vergaderingen eens over de regeling van de organisatie voor de ziekteverzekering. Deze zou berusten op het beginsel van bedrijfsgewijze samenvoeging der risico's, oprichting derhalve van ziekte-risicovereenigingen voor bepaalde bedrijven. Deze bedrijfsverenigingen zouden te zamen vormen een grootere vereeniging, de hoofdvereeniging Ziekte-Risico [die als loot van de Centraal Beheer stam al sinds 1916 bestond, DR]. De besturen der hoofd-vereeniging, zoowel als der ziekerisico-vereenigingen zouden paritetisch zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van de werkgevers en van de verzekerde arbeiders.<sup>192</sup> Dit akkoord werd in april 1921 gepresenteerd en is bekend geworden als de Proeve Posthuma Kupers.

Bij de Ongevallenwet hadden de werkgevers van het VNW met behulp van onder anderen [A. Kuyper](#) de politiek kunnen bewegen risico-overdracht toe te staan.<sup>a</sup> Nu hadden ze in de strijd om de uitvoering van de ZW niet alleen NVV-er Kupers maar ook Groeneveld aan hun zijde. In de jaren die volgden zou de hoge ambtenaar Groeneveld in de openbare discussie over de ZW een prominente rol spelen.

Uit een brief van begin december aan de ministerraad blijkt dat Aalberse ervan uitging dat het advies van de HRvA tot vertraging van de invoering van de Ziektewet zou leiden. Hij was daar niet onverdeeld ongelukkig mee. 'Met het oog op dezen algemeenen aandrang van de bij de ziekteverzekering het meest belanghebbenden, ben ik geneigd dit advies te volgen. Uiteraard zal het volgen van dit advies in elk geval leiden tot vertraging van de invoering der Ziektewet, doch in die vertraging ligt op zichzelf wederom dit voordeel, dat dan de invoering niet zal behoeven te geschieden korten tijd voor de algemeene Kamerverkiezingen (...). Echter werd bij de behandeling van de begroting voor mijn Departement in de Tweede Kamer van Rechtsche zijde

---

<sup>a</sup> Het groot-amendement Kuyper, ingediend in 1899, gaf aan door werkgevers gevormde bedrijfsverenigingen een rol bij de uitvoering van de Ongevallenwet. Nadat de wet door de Eerste Kamer was verworpen werd risico-overdracht toegestaan op basis van het amendement dat door De Savornin Lohman was ingediend. Zie H.W. Groeneveld, *De Ongevallenwet 1901. Bespreking van het stelsel dier wet, van hare begrippen en bijzondere voorschriften*, (Amsterdam 1911), p. 17. Over de rol van Kuyper en zijn verhouding tot de werkgevers zie W. de Vries, *De totstandkoming van de Ongevallenwet 1901. De invloed van werkgevers en werknemers op de eerste sociale verzekeringswet in Nederland* (Deventer, 1970).

aangedrongen op spoedige invoering der Ziektewet, zoodat het opvolgen van bovengenoemd advies (...) wellicht ontstemming zou kunnen veroorzaken bij de partijen van Rechts. Bovendien kan niet ontkend worden, dat het hier betreft een der hoofdpunten van het Regeeringsprogram, zooals dit aan de Rechterzijde werd medegedeeld.<sup>193</sup> Blijkbaar verwachtte de minister geen electoraal gewin van een Ziektewet op basis van de uitvoeringsorganisatie die Talma had bedacht. Dat was gezien de frequente en veelal openbaar geuite kritiek op de Raden van Arbeid in het eerste jaar van hun bestaan niet verwonderlijk. Aalberse stond tegelijkertijd waarschijnlijk onder druk van de rooms-katholieke voorzitters van de RvA (waaronder de latere voorzitter van de VRA, E.B.F.F. Wittert van Hoogland, en de latere minister van Sociale Zaken T.J. Verschuur) om de RvA te behouden.

In een later stadium liet werkgever C.F. Stork er geen onduidelijkheid over bestaan wat uiteindelijk de bedoeling was: uitschakeling van de RVB en de RvA bij de uitvoering van de arbeidersverzekering. 'Ik kon natuurlijk vermoeden, dat de Heer Kupers en zijn vrienden [in de HRvA, DR] een amendement zouden indienen om de 80% in eere te herstellen. Ik weet even goed als iedereen, dat er veel werkgevers zijn, die de 80% te hoog vinden, maar mijne Vereeniging had zich hiertoe verbonden en in het Bestuur, waarin ik de kwestie vooruit ter sprake bracht, waren wij ook tot de conclusie gekomen, dat wij een dergelijk amendement moesten steunen, mits dan ook werkelijk het plan Posthuma-Kupers integraal werd uitgevoerd. Wij achten een zeer belangrijk deel van dit compromis het wegvallen van onnoodige ambtelijke bemoeienissen met de verzekering en daarvoor is een conditie sine qua non, dat de arbeidsraden en de Rijksverzekeringsbank niet met de zaak te maken hebben. Ziet men geen kans dat ook te doen voor het gedeelte, dat op de Ongevallenwet betrekking heeft, dan moet men er iets anders op vinden en wanneer naast de op particulier initiatief berustende bedrijfsvereniging de ambtelijke organen blijven bestaan is het mooie van de zaak af.'<sup>194</sup>

Ook T.J. Verschuur, voorzitter van de RvA Breda, bleek inzicht te hebben in wat er op het spel had gestaan. 'Feit is, dat plotseling een man als Posthuma zich voordeed als de vertegenwoordiger van "de" werkgevers (welke goede menschen bijna geen van allen wisten wat er gaande was) terwijl als tegenspelers in deze tragi-comedie optraden enkele vertegenwoordigers van

arbeidersorganisaties, die op hun beurt wenschen en ideeën vertegenwoordigden welke in de organisaties in de verte nog niet waren doordacht en geformuleerd. Deze verstandhouding van "de" arbeiders en "de" werkgevers, waarbij een machtig mooi plan werd opgemaakt, om aan een soort bedrijfsverenigingen de ziekte-verzekering (waaronder toen dikwijls gedacht werd: en ziekgeld en ziekte-behandeling), heeft eensdeels aan de ziekteverzekering volgens de wetten van Talma een zwaren steek toegebracht en anderdeels, nu er van uitvoering van het plan Posthuma-Kupers ook niet veel komt, een zekere stemming in de lucht laten hangen, welke gunstig is aan het woord, want begrip mogen we niet zeggen, "bedrijfsvereniging". Gunstig is men in arbeiderskringen voor dit woord gestemd vanwege de meer algemeene gedachte aan bedrijfsorganisatie; in verschillende werkgeverskringen uit een gebrek aan liefde (om het zacht te zeggen) jegens de Raden van Arbeid.' De bedrijfsverenigingen zijn eigenlijk, zo stelde Wittert ook al, werkgeversverenigingen. 'Trouwens in de stukken wordt dat ook wel toegegeven.' De arbeiders zullen in de bedrijfsverenigingen teleurgesteld worden zeker in vergelijking met de positie die ze in de RvA hebben en zeker in vergelijking met Duitsland en Engeland waar de arbeiders een grote rol hebben bij de uitvoering. 'Er ligt in de opdracht aan de z.g. bedrijfsverenigingen ook niets sociaals, of het moest wezen, de anti-ambtelijke stemming, welke tegenwoordig voor sociaal besef moet doorgaan. (...) Wij kunnen ons, wanneer men dan in ieder geval de sociale verzekering aan de ontwikkeling in de richting van de bedrijfsorganisatie wil dienstbaar maken, voorstellen dat men ze voorlopig gebruikt om aan de vakbeweging onder de arbeiders veel meer omvang en stabiliteit te geven. Duidelijk is toch wel, dat de geringe uitbreiding der vakorganisatie en de vele wisselingen, die daar nog plaats hebben (ongeveer 20% der arbeiders is georganiseerd) geen bodem bieden voor een Sociale ordening<sup>a</sup>.<sup>195</sup>

De discussie over de sociale ordening en de uitvoering van de sociale zekerheidswetten bleef nog decennia de gemoederen bezig houden. De invoering van de Ziektewet zou tot 1930 op zich laten wachten. De RvA

---

<sup>a</sup> Volgens M. Hoogenboom, 'De democratische paradox van de RKSP', *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, 120(2005)4, p. 530 was het in 1923 Wibaut in de Hoge Raad van Arbeid die de kwestie forceerde door een motie die behelsde dat de uitvoering van de Ziektewet alleen aan publiekrechtelijke in plaats van privaatrechtelijke organen moest worden overgelaten. De Land- en Tuinbouwongevallenwet van 1922 was de eerste sociale verzekeringswet waar bedrijfsverenigingen bij de uitvoering werden betrokken. Zie ook M. Hoogenboom, *Standenstrijd en zekerheid. Een geschiedenis van oude orde en sociale zorg in Nederland*, (Amsterdam 2004), p. 198

moesten in de tussentijd hun bestaansrecht op andere vlakken bewijzen en moesten net als het particulier initiatief afwachten of hen een rol bij de uitvoering van de verplichte ziekteverzekering zou worden gegund.

\* Met dank aan Trix van Doorn.

## Noten

- <sup>1</sup> Zie I. Kuypers, *In de schaduw van de grote oorlog. De Nederlandse vakbeweging en de overheid, 1914-1920*, (Utrecht/Amsterdam 2002)
- <sup>2</sup> E.B.F.F. Wittert van Hoogland, *De parlementaire geschiedenis der sociale verzekering 1890-1940 Deel I*, (Haarlem 1940), p. 400
- <sup>3</sup> A.W. Quint, *Twintig jaar Hooge Raad van Arbeid*, (Haarlem 1940), p. 37
- <sup>4</sup> Josephus Jitta, 'De Hooge Raad van Arbeid', in: A. Folmers, *Het departement*, p. 246
- <sup>5</sup> KDC, Archief Nolens, inv.nr. 281, Memorie van toelichting betreffende de wijziging der Ziektewet
- <sup>6</sup> H.W. Groeneveld, 'Verscheidenheid van organen van uitvoering bij de sociale verzekering', in: *Congres voor sociale verzekering. Verzamelde referaten*, (Amsterdam 1921), p. 83
- <sup>7</sup> H.W. Groeneveld en G.J. Stemberg, *De invaliditeitswet*, (Alphen aan den Rijn 1920), pp. 46-47
- <sup>8</sup> "Centraal Beheer" van 1904 tot 1934, (Amsterdam 1934), p. 166
- <sup>9</sup> *Jaarverslag over 1920*, Hooge Raad van Arbeid, p. 38
- <sup>10</sup> KDC, Archief Nolens, inv.nr. 281, brief van Posthuma, d.d. 22 juni 1920 (zie afschrift d.d. 23 juli 1920)
- <sup>11</sup> KDC, Archief Nolens, inv.nr. 281, brief van Posthuma, d.d. 22 juni 1920
- <sup>12</sup> Hoogenboom, *Standenstrijd en zekerheid*, p. 192
- <sup>13</sup> Hoogenboom, *Standenstrijd en zekerheid*, p. 192
- <sup>14</sup> E. Hueting, F. de Jong Edz., R. Neij, *Naar groter eenheid. De geschiedenis van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen 1906-1981*, (Amsterdam 1983), p. 67
- <sup>15</sup> KDC, Archief Aalberse, inv.nr. 1137, advies over het ontwerp tot wijziging van de ziektewet, juli 1920
- <sup>16</sup> E.B.F.F. Wittert van Hoogland, *De parlementaire geschiedenis*, p. 331
- <sup>17</sup> *Jaarverslag over 1920*, Hooge Raad van Arbeid, p. 24, datum installatie zie KDC, archief Aalberse, inv.nr. 1331
- <sup>18</sup> Advies bevindt zich in KDC, Archief Nolens, inv.nr. 281
- <sup>19</sup> IISG, archief NVV, [Notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), begin september 1920
- <sup>20</sup> IISG, archief NVV, [Notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), begin september 1920
- <sup>21</sup> IISG, archief NVV, [Notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), begin september 1920
- <sup>22</sup> IISG, archief NVV, [Notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), begin september 1920
- <sup>23</sup> IISG, archief NVV, [Notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), begin september 1920
- <sup>24</sup> E. Hueting, F. de Jong Edz., R. Neij, *Naar groter eenheid. De geschiedenis van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen 1906-1981*, (Amsterdam 1983), pp. 62 en p. 84
- <sup>25</sup> IISG, archief NVV, [Notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), begin september 1920
- <sup>26</sup> IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d. 10 september 1920
- <sup>27</sup> IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d. 24 september 1920
- <sup>28</sup> IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d. 24 september 1920
- <sup>29</sup> IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d. 24 september 1920
- <sup>30</sup> Hoogenboom, *Standenstrijd en zekerheid*, p. 195
- <sup>31</sup> E. Hueting, F. de Jong Edz., R. Neij, *Naar groter eenheid*, pp. 68 en 94
- <sup>32</sup> KDC, Archief Aalberse, inv.nr. 1137, advies over het ontwerp tot wijziging van de ziektewet, oktober 1920
- <sup>33</sup> KDC, Archief Aalberse, inv.nr. 1137, advies over het ontwerp tot wijziging van de ziektewet, oktober 1920



- <sup>34</sup> KDC, Archief Aalberse, inv.nr. 1137, advies over het ontwerp tot wijziging van de ziekwet, oktober 1920
- <sup>35</sup> KDC, Archief Nolens, inv.nr. 281, Ziekengeld-uitkeering krachtens Collectieve Arbeidsovereenkomst. Rapport van het CBS ten behoeve van de vergadering van de HRvA, d.d. 9 oktober 1920
- <sup>36</sup> Hoogenboom, *Standenstrijd en zekerheid*, p. 194
- <sup>37</sup> *Jaarverslag over 1920*, Hooge Raad van Arbeid, notulen vergadering HRvA, d.d. 9 oktober 1920, p. 44
- <sup>38</sup> *Jaarverslag over 1920*, Hooge Raad van Arbeid, notulen vergadering HRvA, d.d. 9 oktober 1920, p. 44
- <sup>39</sup> *Jaarverslag over 1920*, Hooge Raad van Arbeid, notulen vergadering HRvA, d.d. 9 oktober 1920, p. 44
- <sup>40</sup> *Jaarverslag over 1920*, Hooge Raad van Arbeid, notulen vergadering HRvA, d.d. 9 oktober 1920, p. 44
- <sup>41</sup> *Jaarverslag over 1920*, Hooge Raad van Arbeid, notulen vergadering HRvA, d.d. 9 oktober 1920, p. 45
- <sup>42</sup> *Jaarverslag over 1920*, Hooge Raad van Arbeid, notulen vergadering HRvA, d.d. 9 oktober 1920, p. 47
- <sup>43</sup> *Jaarverslag over 1920*, Hooge Raad van Arbeid, notulen vergadering HRvA, d.d. 9 oktober 1920, p. 47
- <sup>44</sup> NA, Archief RVB, inv.nr. 467, Stukken betreffende de voorbereiding van de uitvoering van de Invaliditeitswet, 1916-1920, stuk zonder auteur en zonder datum. Zie *Jaarverslag over 1920*, Hooge Raad van Arbeid, p. 62
- <sup>45</sup> HKSVB, Kasten RVB/SVB, Map 13-20 Map krantenartikelen, stuk z.d. en zonder auteur
- <sup>46</sup> "Centraal Beheer" van 1904 tot 1934, (Amsterdam 1934), p. 167 en letterlijk dezelfde tekst in Wittert, E.B.F.F. Wittert van Hoogland, *De parlementaire geschiedenis*, p. 332
- <sup>47</sup> E.B.F.F. Wittert van Hoogland, *De parlementaire geschiedenis*, p. 332
- <sup>48</sup> HKSVB, Doos Verslag Algemene vergaderingen 1919-1930, vergadering Vereniging van Voorzitters RvA, d.d. 12 en 19 oktober 1920
- <sup>49</sup> IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d. 15 oktober 1920
- <sup>50</sup> IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d. 15 oktober 1920
- <sup>51</sup> IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d. 15 oktober 1920
- <sup>52</sup> IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d. 15 oktober 1920
- <sup>53</sup> IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d. 15 oktober 1920
- <sup>54</sup> IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d. 17 november 1920
- <sup>55</sup> E. Kupers, 'Is invoering der ziekwet Talma nog wel gewenscht?', *Sociale Voorzorg*, (1920), pp. 763-782
- <sup>56</sup> KDC, Archief Nolens, inv.nr. 281, brief van Aalberse aan de HRvA, d.d. 23 oktober 1920
- <sup>57</sup> KDC, Archief Nolens, inv.nr. 281, brief van Aalberse aan de HRvA, d.d. 8 november 1920
- <sup>58</sup> E. Hueting, F. de Jong Edz., R. Neij, *Naar groter eenheid*, p. 68
- <sup>59</sup> *Het Centrum*, 30 november 1920
- <sup>60</sup> HKSVB, Archief Ver. RvA, Notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, 16 November 1920
- <sup>61</sup> HKSVB, Archief van de Vereniging van Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>62</sup> IISG, archief NVV, [notulen Vergaderingen Verbondsbestuur 1919-1920](#), d.d. 12 november 1920
- <sup>63</sup> IISG, NVV, Notulen Verbondsbestuur 1919-1940, notulen vergadering, d.d. 12 november 1920
- <sup>64</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920

- <sup>65</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>66</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>67</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>68</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>69</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>70</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>71</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>72</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>73</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>74</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>75</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>76</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>77</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>78</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>79</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>80</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>81</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>82</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, notulen Buitengewone Algemene Vergadering van de Vereniging van Raden van Arbeid, d.d. 16 november 1920
- <sup>83</sup> HKSVB, Map Kort Verslag 1921, notulen van de Algemene Vergadering van de Vereniging van RvA, d.d. 11 januari 1921
- <sup>84</sup> E.B.F.F. Wittert van Hoogland, *De parlementaire geschiedenis*, p. 332
- <sup>85</sup> E.B.F.F. Wittert van Hoogland, *De parlementaire geschiedenis*, p. 333
- <sup>86</sup> E.B.F.F. Wittert van Hoogland, *De parlementaire geschiedenis*, p. 333
- <sup>87</sup> KDC, Archief Aalberse, inv.nr. 1137, advies over het ontwerp tot wijziging van de ziekwet, december 1920
- <sup>88</sup> *Jaarverslag over 1920, Hooge Raad van Arbeid*, Notulen vergadering HRvA, d.d. 4 december 1920
- <sup>89</sup> H.W. Groeneveld, 'De sociale verzekering', in: A. Folmers, *Het departement van arbeid, handel en nijverheid onder minister Aalberse 1918-1925*, (Alphen aan den Rijn 1926), p. 70
- <sup>90</sup> *"Centraal Beheer" van 1904 tot 1934*, (Amsterdam 1934), p. 168
- <sup>91</sup> *Jaarverslag over 1920, Hooge Raad van Arbeid*, Notulen vergadering HRvA, d.d. 4 december 1920, p. 65
- <sup>92</sup> *"Centraal Beheer" van 1904 tot 1934*, (Amsterdam 1934), p. 168
- <sup>93</sup> KDC, archief Aalberse, inv.nr. 1182, Stukken betreffende de wijziging IW en ZW 1919-1925, brief van Aalberse aan de Ministerraad, d.d. 9 december 1920, o.a. over de ZW
- <sup>94</sup> KDC, archief Aalberse, inv.nr. 1331, Vergaderstukken HRvA, brief van C.F. Stork aan A. Stork, d.d. 4 oktober 1924
- <sup>95</sup> HKSVB, Archief Vereniging Raden van Arbeid, Map Kort verslag Vereniging van RvA 1924-1926, Map 1924, De opbouw der sociale verzekering door Mr. T.J. Verschuur, d.d. 18 juli 1924